Kohtulahendite kogumik

KOHTUJURISTI ETTEPANEK
LAILA MEDINA
esitatud 4. detsembril 2025 [1]

Kohtuasi C-528/24 [Boothnesse] [i]

LQ,
NT,
RM,
menetluses osales:
Minister for Justice and Equality

(eelotsusetaotlus, mille on esitanud Supreme Court (Iirimaa))

Eelotsusetaotlus – Ühelt poolt Euroopa Liidu ja Euroopa Aatomienergiaühenduse ning teiselt poolt Suurbritannia ja Põhja-Iiri Ühendkuningriigi vaheline kaubandus- ja koostööleping – Kolmanda osa VII jaotis – Isiku loovutamine Ühendkuningriigile kriminaalsüüdistuse esitamiseks – Artikli 604 punkt c ja artikkel 625 – Võimalik kohtu alla andmine muude süütegude eest – Erikohustuse reegel – Mõiste „muu süütegu kui see, mille eest kõnealune isik loovutati“ – Lugupidamatus kohtu vastu – Tsiviilõiguslikuks rikkumiseks loetav lugupidamatus kohtu vastu – Kuuekuuline vangistus – Vabaduse võtmine – Autonoomne mõiste – Võimalus tugineda kohtus erikohustuse reeglile – Euroopa Liidu põhiõiguste harta – Artikkel 6, artikkel 47 ja artikli 49 lõige 1 – Tõhus kohtulik kaitse – Karistuste seaduslikkuse ja ettenähtavuse põhimõte – Vahistamismääruse teinud riigi antavad lisatagatised

I. Sissejuhatus

1. Eelotsusetaotlus käsitleb ühelt poolt Euroopa Liidu ja Euroopa Aatomienergiaühenduse ning teiselt poolt Suurbritannia ja Põhja-Iiri Ühendkuningriigi vahelise kaubandus- ja koostöölepingu [2] (edaspidi „kaubandus- ja koostööleping“) tõlgendamist koostoimes Euroopa Liidu põhiõiguste harta (edaspidi „harta“) artiklitega 47, 48 ja 49.

2. Kaubandus- ja koostöölepingu artikli 625 lõikes 2 on sätestatud väljaandmis- ja loovutamisõiguse põhitagatiste hulka kuuluv erikohustuse reegel, [3] nähes ette, et välja arvatud teatavatel juhtudel, ei tohi loovutatavale isikule süüdistust esitada, määrata talle karistust või muul viisil võtta talt vabadust süüteo eest, mis on toime pandud enne loovutamist ja mis on muu süütegu kui see, millega seoses kõnealune isik loovutati.

[1] Algkeel: inglise.

[i] Kohtuasjal on väljamõeldud nimi. See ei vasta ühegi menetlusosalise tegelikule nimele.

[2] ELT 2021, L 149, lk 10.

[3] Sellele viidatakse ka kui erikohustusele, erikohustuse põhimõttele või erikohustuse doktriinile.

3. Käesolev kohtuasi on seotud Suurbritannia ja Põhja-Iiri Ühendkuningriigi kohtu poolt tehtud kolme kaubandus- ja koostöölepingu kohase vahistamismääruse täitmise menetlusega. Nende vahistamismäärustega taotletakse kolme isiku, LQ, NT ja RMi loovutamist Ühendkuningriigile, et neid saaks anda kohtu alla pettusega seotud süütegude asjas. Need isikud vaidlevad oma loovutamisele vastu, väites, et see rikuks kaubandus- ja koostöölepingu artikli 625 lõikes 2 sätestatud erikohustuse reeglit, kuna nad peaksid kandma kuuekuulist vabadusekaotuslikku karistust tsiviilõiguslikuks rikkumiseks loetava kohtuvastase lugupidamatuse eest põhjusel, et nad rikkusid Ühendkuningriigi kohtu pandud käsutuskeeldu. Kuna tsiviilõiguslikuks rikkumiseks loetav lugupidamatus kohtu vastu ei ole Ühendkuningriigis kuritegu, ei ole vahistamismääruses sellega seoses loovutamist nõutud.

4. Selles kontekstis tekib käesolevas kohtuasjas küsimus, kuidas tõlgendada kaubandus- ja koostöölepingu kolmanda osa VII jaotise sätteid ja eelkõige selle artikli 625 lõiget 2, kui loovutamist taotleva riigi (edaspidi „vahistamismääruse teinud riik“) õiguses ei kvalifitseerita kuriteoks käitumist, mille eest on ette nähtud vabaduse võtmine. Euroopa Kohtul palutakse otsustada, kuidas tuleb mõistet „muu süütegu kui see, mille eest kõnealune isik loovutati“ selle sätte tähenduses tõlgendada.

5. Käesolev kohtuasi teravustab fookusse küsimuse, kas erikohustuse reeglit tuleks pidada üksikisiku kohtulikult kaitstavaks õiguseks, mitte riikide valitsuste vaheliseks reegliks. [4]

II. Õigusraamistik

A. Kaubandus- ja koostööleping

6. Kaubandus- ja koostöölepingu artikli 4 „Rahvusvaheline avalik õigus“ lõikes 1 on sätestatud:

„Käesoleva lepingu ja selle lisalepingute sätteid tõlgendatakse heas usus, lähtudes nende tavatähendusest kontekstis ning pidades silmas lepingu eset ja eesmärki rahvusvahelise avaliku õiguse tõlgendamise tavareeglite, sealhulgas 23. mail 1969 Viinis sõlmitud rahvusvaheliste lepingute õiguse Viini konventsiooniga [(edaspidi „Viini konventsioon“)] [5] kodifitseeritud normide kohaselt.“

7. Kaubandus- ja koostöölepingu artiklis 524 „Inimõiguste ja põhivabaduste kaitse“ on sätestatud:

„1. Käesoleva osaga ettenähtud koostöö põhineb poolte ja liikmesriikide pikaajalisel austusel demokraatia, õigusriigi põhimõtte ning põhiõiguste ja -vabaduste kaitse vastu, sealhulgas nagu on sätestatud inimõiguste ülddeklaratsioonis [mille ÜRO Peaassamblee võttis vastu 10. detsembril 1948] ning [Euroopa inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsioonis (edaspidi „EIÕK“)], [6] ning kõnealuse konventsiooni kohaste õiguste ja vabaduste siseriikliku teostamise tähtsaks pidamisel.

2. Ühegi käesoleva osa sättega ei muudeta kohustust austada põhiõigusi ja õiguspõhimõtteid, mis tulenevad eelkõige [EIÕK-st] ning liidu ja selle liikmesriikide puhul [hartast].“

[4] Vt selle kohta Tinsley, A., „Specialty: Arresting an elusive ‘right’ in European extradition law“, *New Journal of European Criminal Law*, Vol. 12, nr 1, 2020, lk-d 23–35. https://doi.org/10.1177/2032284420976994.

[5] Allkirjastatud Viinis 23. mail 1969, *United Nations Treaty Series*, 1155. kd, lk 331.

[6] Allkirjastatud Roomas 4. novembril 1950.

8. Kaubandus- ja koostöölepingu artikli 599 „Kohaldamisala“ lõigetes 1 ja 2 on sätestatud:

„1. Vahistamismääruse võib teha tegude kohta, mille eest vahistamismääruse teinud riigis karistatakse vabadusekaotusliku karistuse või vabadust piirava julgeolekumeetmega, mille maksimaalne kestus on vähemalt 12 kuud, või kui karistuse või vabadust piirava julgeolekumeetme kohta on otsus tehtud, peab selle karistuse või vabadust piirava julgeolekumeetme kestus olema vähemalt neli kuud.

2. Ilma et see piiraks lõigete 3 ja 4 kohaldamist, on loovutamise tingimus, et tegusid, mille kohta vahistamismäärus on tehtud, käsitatakse vahistamismäärust täitva riigi õiguse kohaselt süüteona selle koosseisu tunnustest või kirjeldamise viisist olenemata.“

9. Kaubandus- ja koostöölepingu artikli 604 punktis c on sätestatud:

„Vahistamismäärust täitva õigusasutuse poolt vahistamismääruse täitmise suhtes võib rakendada järgmisi tagatisi:

[…]

c) kui on alust arvata, et tagaotsitava põhiõiguste kaitse satub reaalselt ohtu, võib vahistamismäärust täitev õigusasutus vajaduse korral nõuda enne, kui ta teeb vahistamismääruse täitmise kohta otsuse, lisatagatisi tagaotsitava kohtlemise kohta pärast tema loovutamist.“

10. Kaubandus- ja koostöölepingu artiklis 611 on sätestatud:

„1. Kui vahistatu väidab, et ta on loovutamisega nõus, peab see nõusolek ja, kui vaja, tema sõnaselge otsus loobuda õigusest, et tema suhtes kohaldataks artikli 625 lõikes 2 osutatud erikohustuse reeglit, olema antud vahistamismäärust täitvale õigusasutusele vastavalt vahistamismäärust täitva riigi õigusele.

2. Iga riik peab võtma vajalikke meetmeid selle tagamiseks, et nõusoleku ja asjakohasel juhul ka lõikes 1 osutatud loobumisotsuse väljaselgitamisel ilmneks selgesti, et asjaomane isik on toiminud vabatahtlikult ja olles täiesti teadlik tagajärgedest. Selleks peab tagaotsitaval olema õigus kaitsjale.

[…]“.

11. Kaubandus- ja koostöölepingu artikli 613 lõikes 2 on sätestatud:

„Kui vahistamismäärust täitev õigusasutus leiab, et vahistamismääruse teinud riigi edastatud teabest ei piisa loovutamisotsuse tegemiseks, küsib ta vajalikku lisateavet, mis tuleb kiiresti saata, eelkõige seoses artiklitega 597, 600–602, 604 ja 606, ning võib selle saamiseks kehtestada tähtaja […]“.

12. Kaubandus- ja koostöölepingu artiklis 625 „Muude süütegude eest süüdistuse esitamise võimalused“ on ette nähtud:

„1. Ühendkuningriik ja liit oma liikmesriigi nimel võivad kumbki teatada õiguskaitse- ja õigusalase koostöö erikomiteele [(edaspidi „erikomitee“)], et suhetes teiste riikidega, kelle kohta

kehtib sama teatis, eeldatakse, et on antud nõusolek esitada isikule süüdistus, määrata talle karistus või teda vahistada, et viia täide vabadusekaotuslik karistus või vabadust piirav julgeolekumeede süüteo eest, mis on toime pandud enne isiku loovutamist ja mis on muu süütegu kui see, millega seoses ta loovutati, kui vahistamismäärust täitev õigusasutus ei osuta oma loovutamisotsuses konkreetse juhtumi puhul teisiti.

2. Välja arvatud lõigetes 1 ja 3 osutatud juhtudel, ei tohi loovutatavale isikule süüdistust esitada, määrata talle karistust või muul viisil võtta talt vabadust süüteo eest, mis on toime pandud enne loovutamist ja mis on muu süütegu kui see, mille eest kõnealune isik loovutati.

3. Käesoleva artikli lõiget 2 ei kohaldata järgmistel juhtudel:

[…]

b) kui süütegu ei ole karistatav vabadusekaotuse või vabadust piirava julgeolekumeetmega;

[…]

d) kui isiku suhtes võidakse kohaldada muud kui vabadusekaotust hõlmavat karistust või meedet, eelkõige rahatrahvi või seda asendavat meedet, isegi kui karistuse või meetmega võib kaasneda isikuvabaduse piiramine;

e) kui isik on nõustunud loovutamisega ja samal ajal loobunud erikohustuse reegli kasutamisest vastavalt artiklile 611;

f) kui isik on loovutamise järel sõnaselgelt loobunud erikohustuse reegli kasutamisest seoses konkreetsete süütegudega, mis on toime pandud enne isiku loovutamist; loobumisotsus tuleb esitada vahistamismääruse teinud riigi pädevale õigusasutusele ja dokumenteerida vastavalt selle riigi õigusele; loobumisotsus tuleb koostada nii, et on selge, et asjaomane isik on teinud selle vabatahtlikult ja olles täiesti teadlik tagajärgedest; selleks peab isikul olema õigus kaitsjale, ning

g) kui isiku loovutanud, vahistamismäärust täitev õigusasutus annab oma nõusoleku vastavalt käesoleva artikli lõikele 4.

4. Nõustumistaotlus koos artikli 606 lõikes 1 osutatud teabe ning artikli 606 lõikes 2 osutatud tõlkega esitatakse vahistamismäärust täitvale õigusasutusele. Nõusolek antakse, kui nõusoleku taotlemise aluseks oleva süüteo suhtes on kohaldatav loovutamine vastavalt käesoleva jaotise sätetele. Nõusoleku andmisest keeldutakse artiklis 600 osutatud alustel ning muudel juhtudel võib keelduda ainult artiklis 601 või artikli 602 lõikes 2 ja artikli 603 lõikes 2 osutatud alustel. Otsus tehakse hiljemalt 30 päeva jooksul pärast taotluse kättesaamist. Artiklis 604 osutatud olukordades peab vahistamismääruse teinud riik andma nimetatud artiklis sätestatud tagatised.“

B. Iiri õigus

13. Kaubandus- ja koostöölepingu kohane loovutamismenetlus on Iiri õiguses ette nähtud ja rakendatud 2003. aasta Euroopa vahistamismääruse seadusega (European Arrest Warrant Act 2003), mille §-s 22 on sätestatud, et kui selle paragrahvi sätetest ei tulene teisiti, keeldub High Court isikut selle seaduse alusel loovutamast, kui ta veendub, et vahistamismääruse teinud riigi õiguses ei ole ette nähtud, et isikut, kes sellele riigile asjaomase vahistamismääruse alusel

loovutatakse, ei või seoses süüteoga kohtu alla anda, karistada või karistuse või vabadust piirava julgeolekumeetme täitmisele pööramiseks kinni pidada, või et tema isikuvabadust ei või muul viisil seoses süüteoga piirata, ja seoses süüteoga antakse isik kohtu alla, mõistetakse süüdi, saab karistuse või peetakse karistuse või vabadust piirava julgeolekumeetme täitmisele pööramiseks kinni või tema isikuvabadust piiratakse muul viisil.

III. Vaidlus põhikohtuasjas ja eelotsuse küsimused

14. Kassaatorite LQ, NT ja RMi suhtes on Ühendkuningriigis alustatud kriminaalmenetlust seoses pettusega, mille nad panid väidetavalt toime äriühingu kaasomanike ja juhatuse liikmetena. Vahistamismääruses täpsemalt kirjeldatu kohaselt seisnes väidetav pettus ebaõige teabe esitamises ning tarbetute (ja sagedaste) parandustööde tegemises, mille eest nad küsisid kinnisvaraomanikelt, peamiselt eakatelt, märkimisväärselt ülepaisutatud hinda.

15. Reading Crown Court (Readingi raskete kuriteoasjade kohus, Ühendkuningriik) kohaldas 2021. aasta märtsis tõkendeid, et kassaatorite süüdimõistmise korral oleks kõnealuse äriühingu ning LQ, NT ja RMi vara kättesaadav väidetavalt kahju kandnud isikutele hüvitise maksmiseks.[7] Nimetatud kohus tuvastas 5. augustil 2021, et LQ, NT ja RM ei ole täitnud tõkendeid, ning mõistis seetõttu neist igaühele tagaseljaotsusega karistuse lugupidamatuse eest kohtu vastu, määrates igale süüdistatavale kuuekuulise vangistuse.

16. Portsmouth Magistrates Court (Portsmouthi magistraadikohus, Ühendkuningriik) tegi 6. detsembril 2022 kolm kaubandus- ja koostöölepingu kohast vahistamismäärust, millega taotleti LQ, NT ja RMi loovutamist neile süüdistuse esitamiseks pettusesüütegudes. Nendes vahistamismäärustes märkis nimetatud kohus, et kuna käsutuskeelu rikkumine ei ole Inglise õiguse kohaselt süütegu, ei tähenda Reading Crowni Courti järeldus, et kassaatorid on rikkunud käsutuskeelumäärust ja et nad on süüdi kohtuvastases lugupidamatuses, et sellised teod oleksid süüteod, mistõttu tuleb neid vahistamismäärusi käsitada nii, et need on tehtud üksnes pettuses süüdistuse esitamiseks.[8]

17. High Court (kõrge kohus, Iirimaa) jättis 8. aprilli 2024. aasta otsusega LQ, NT ja RMi esitatud loovutamise vastuväite rahuldamata ning andis sama kuupäeva kohtumäärustega korralduse loovutada nad Ühendkuningriigile.

18. 5. juunil 2024 anti LQ-le, NT-le ja RMile menetlusluba esitada kassatsioonkaebus Supreme Courtile (Iirimaa kõrgeim kohus), kes on eelotsusetaotluse esitanud kohus.

19. LQ, NT ja RM väidavad selles kohtus, et nende loovutamisest Ühendkuningriigile tuleb keelduda, kuna loovutamisega rikutaks 2003. aasta Euroopa vahistamismääruse seaduse (European Arrest Warrant Act 2003) § 22 lõikes 2 ja kaubandus- ja koostöölepingu artiklis 625 sätestatud erikohustuse reeglit.

[7] Nende tõkenditega keelati äriühingu vara, LQ, NT ja RMi pangakontode ning mootorsõidukite käsutamine ning kohustati neid avaldama ja esitama vajalikud andmed kõigi varade kohta Inglismaal ja Walesis ning väljaspool Inglismaad ja Walesi.

[8] Teave karistuste kohta, mis on määratud lugupidamatuse eest kohtu vastu, on esitatud iga vahistamismääruse punktis f, milles on märgitud: „Keelumääruse rikkumine ei ole kuritegu, mistõttu seda ei saa käsitada loovutamise aluseks oleva süüteona ja see ei kuulu nende süütegude loetellu, mille alusel loovutamist nõutakse. [Reading Crown Courti (Readingi raskete kuriteoasjade kohus, Ühendkuningriik) kohtuniku] järeldus, et kostja on rikkunud keelumäärust ja pannud nii toime lugupidamatuse kohtu vastu, ei kujuta endast süüdimõistmist, mistõttu käesolev vahistamismäärus tehakse üksnes süüdistuse esitamise eesmärgil.“

20. Kassatsioonimenetluses väitsid kassaatorid, et kaubandus- ja koostöölepingu artikli 625 lõikes 2 kasutatud mõistele „süütegu“ tuleks anda autonoomne tähendus, selmet tugineda riigisisesele klassifikatsioonile. Kuigi lugupidamatust kohtu vastu ei peeta Inglise õiguse kohaselt kuriteoks, väidavad kassaatorid, et menetluse laad ja karistuse rangus muudavad selle oma olemuselt karistusõiguslikuks. Nad viitavad kaubandus- ja koostöölepingu artikli 625 eesmärgile, milleks on tagada harta artikli 47 kohane õigus õiglasele kohtulikule arutamisele. Nad väidavad, et mõiste „süütegu“ tõlgendus peab olema kooskõlas Euroopa Inimõiguste Kohtu (edaspidi „EIK“) praktikaga, eelkõige kohtuotsuses Engel [9] kehtestatud kriteeriumidega, mis puudutavad süüteo kvalifitseerimist riigisiseses õiguses, selle laadi ja määratud karistuse raskust. Kassaatorid rõhutavad, et kaks viimati nimetatud kriteeriumi võivad iseseisvalt olla piisavad, et kvalifitseerida menetlus EIÕK kohaselt kriminaalmenetluseks, ning tuginevad sellistele kohtuasjadele nagu Kyprianou *vs.* Küpros [10] ja Benham *vs.* Ühendkuningriik [11] väitmaks, et olenevalt määratud karistusest võib lugupidamatuse eest kohtu vastu määratava sanktsiooni menetlus kuuluda EIÕK artiklis 6 ette nähtud kaitse alla.

21. Seevastu vastustaja väidab, et analoogia EIÕK artikliga 6 on ekslik. Ta väidab, et EIÕK nõuab ühist standardit kriminaalsüüdistuste kindlaksmääramiseks osalisriikides, kuid kaubandus- ja koostöölepingu ning nõukogu raamotsuse 2002/584/JSK [12] loovutamissätetel on teistsugune eesmärk, mis põhineb vastastikusel usaldusel ja riigisisese klassifikatsiooni austamisel. Vastustaja sõnul näitavad kahepoolse karistatavuse põhimõte ja erikohustuse reegel, et oluline on see, kas iga riik on klassifitseerinud teatava käitumise süüteoks või mitte. Vastustaja märgib, et kui mõistele „süütegu“ antaks autonoomne tähendus, võib kohtuotsuse Engel viimase kriteeriumi kohaldamine tekitada tema seisukohast probleeme, kuna Euroopa Inimõiguste Kohtu praktika kohaselt näib kuuekuulise karistuse määramine kohtuvastase lugupidamatuse eest kaasa toovat selle klassifitseerimise kriminaalsüüdistuseks.

22. Selles kontekstis leiab eelotsusetaotluse esitanud kohus, et kassatsioonkaebuses tõstatatakse kaubandus- ja koostöölepingu kolmanda osa VII jaotise, täpsemalt selle artikli 625 lõike 2 tõlgendamise küsimus. Kohtuasja tuumküsimuseks on see, kuidas kohaldada erikohustuse reeglit juhul, kui vahistamismääruse teinud riik ei kvalifitseeri vabaduse võtmisega sanktsioneeritavat käitumist süüteoks ega sellega seoses järgitavat menetlust oma loomult karistusõiguslikuks. Eelotsusetaotluse esitanud kohus leiab, et tegemist on laiema tähtsusega küsimusega, eelkõige seoses lugupidamatusega kohtu vastu. Paljudes jurisdiktsioonides, eelkõige tavaõiguse traditsiooni raames, võidakse isikutelt võtta vabadus lugupidamatuse eest kohtu vastu kas sunnimeetme või karistusmeetmena, ilma et menetlust nimetataks kriminaalmenetluseks või selle ajendanud käitumist käsitletaks kuriteona. Seetõttu on selle küsimuse lahendamine väga oluline, et määrata kindlaks, kuidas tuleks kohaldada erikohustuse reeglit, kui piiriülene täitmine toimub kaubandus- ja koostöölepingu alusel. Eelotsusetaotluse esitanud kohus märgib, et Euroopa Kohtul ei ole veel olnud võimalust selles küsimuses otsust teha.

23. Eelotsusetaotluse esitanud kohus leiab, et ei ole põhjust kahelda Ühendkuningriigi ametiasutuste väites, et käsutuskeelu rikkumine ei ole selle riigi õiguse kohaselt kuritegu. Samuti märgib ta, et Iirimaal, nagu ka Ühendkuningriigis, võib esineda olukordi, kus tsiviilõiguslikuks rikkumiseks loetava kohtuvastase lugupidamatuse eest võidakse kohaldada teatud kindla

[9] EIK 8. juuni 1976. aasta otsus Engel jt *vs.* Madalmaad (CE:ECHR:1976:0608JUD000510071).

[10] EIK 15. detsembri 2005. aasta otsus Kyprianou *vs.* Küpros (CE:ECHR:2005:1215JUD007379701).

[11] EIK 10. juuni 1996. aasta otsus Benham *vs.* Ühendkuningriik (CE:ECHR:1996:0610JUD001938092).

[12] Nõukogu 13. juuni 2002. aasta raamotsus Euroopa vahistamismääruse ja liikmesriikidevahelise üleandmiskorra kohta (EÜT 2002, L 190, lk 1; ELT eriväljaanne 19/06, lk 34), muudetud nõukogu 26. veebruari 2009. aasta raamotsusega 2009/299/JSK (ELT 2009, L 81, lk 24; edaspidi „raamotsus 2002/584“).

kestusega vabadusekaotuslikku karistust muul kui puhtalt sunni eesmärgil. Ta märgib siiski, et ta ei ole pooltelt kuulnud argumente, mis oleksid piisavad otsustamaks, kas Ühendkuningriigis kohaldatavatega sarnastel asjaoludel tuleks lugupidamatust kohtu vastu käsitada karistusõigusliku või tsiviilõigusliku rikkumisena. Eelotsusetaotluse esitanud kohus selgitab, et seda küsimust ei pruugi olla vaja käesolevas kohtuasjas lahendada, kui Euroopa Kohus otsustab vastuseks eelotsuse küsimustele, et kaubandus- ja koostöölepingu artikli 625 lõikes 2 kasutatud mõistele „süütegu“ tuleb omistada autonoomne tähendus.

24. Neil asjaoludel otsustas Supreme Court (Iirimaa kõrgeim kohus) menetluse peatada ja esitada Euroopa Kohtule järgmised eelotsuse küsimused:

„1. Kas kaubandus- ja koostöölepingu [kolmanda osa] VII jaotise „Loovutamine“ sätteid kohaldatakse üksnes kriminaalmenetluste suhtes ja/või kuritegude eest määratud vabadusekaotuslike karistuste/vabadust piiravate julgeolekumeetmete suhtes?

2. Kas kaubandus- ja koostöölepingu artikli 625 lõikes 2, mis näeb ette, et välja arvatud artikli 625 lõigetes 1 ja 3 osutatud juhtudel, „ei tohi loovutatavale isikule süüdistust esitada, määrata talle karistust või muul viisil võtta talt vabadust süüteo eest, mis on toime pandud enne loovutamist ja mis on muu süütegu kui see, mille eest kõnealune isik loovutati“, tähendab „süütegu“ 1) vahistamismääruse teinud riigi õiguse kohaselt kvalifitseeritud kuritegu või 2) vahistamismäärust täitva riigi õiguse kohaselt kvalifitseeritud kuritegu või 3) kas sellel mõistel on liidu õiguses autonoomne tähendus?

3. Kui kaubandus- ja koostöölepingu artikli 625 lõikes 2 kasutatud mõistel „süütegu“ on selline autonoomne tähendus, siis milliste kriteeriumide alusel tuleb kindlaks teha, mida kujutab endast selline „süütegu“?

4. Kas selles kontekstis on asjakohased Euroopa Liidu põhiõiguste harta artiklid 47, 48, 49 ja 50 (milles viidatakse „tõhusale õiguskaitsevahendile/õiglasele kohtulikule arutamisele“ (artikkel 47), „süüdistatavale“ (artikkel 48), „kuriteole“ (artikkel 49) ja „kuriteoga seoses kohtu alla andmisele“ (artikkel 50)) ja/või Euroopa inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsiooni artiklid 6 ja 13 (milles viidatakse „kriminaalsüüdistusele“ ja „tõhusale õiguskaitsevahendile“)?

5. Kas loovutamine on kaubandus- ja koostöölepingu artikli 625 lõikega 2 vastuolus olukorras, kus isikule on lugupidamatuse eest kohtu vastu määratud kuuekuuline vabadusekaotuslik karistus, kuid loovutamist ei ole taotletud selle karistuse täideviimiseks, sest vahistamismääruse teinud riigi õiguses kvalifitseeritakse lugupidamatus kohtu vastu tsiviilõiguslikuks rikkumiseks ja seda ei käsitata kuriteona või kriminaalkorras menetletava rikkumisena?“

IV. Menetlus Euroopa Kohtus

25. Kirjalikud seisukohad esitasid LQ, NT ja RM, Iirimaa ning Euroopa Komisjon. 11. septembril 2025 toimus kohtuistung, kus need pooled esitasid oma suulised seisukohad.

V. Analüüs

26. Käesolev ettepanek on struktureeritud järgmiselt. Kõigepealt kirjeldan eelotsusetaotluse esitanud kohtu küsimuste järjestust ja sisemist loogikat (A osa). Seejärel analüüsin neid sisuliselt, alustades kaubandus- ja koostöölepingu artikli 625 lõikes 2 sätestatud erikohustuse reegli tõlgendamisest ja põhiõiguste asjakohasusest selles kontekstis (B osa). Lõpuks käsitlen küsimust, kas kõnealune konkreetne käitumine ja karistus, nimelt vangistus lugupidamatust eest kohtu vastu, mis on vahistamismääruse teinud riigi õiguse kohaselt liigitatud tsiviilõiguslikuks rikkumiseks, kuulub kaubandus- ja koostöölepingu artikli 625 lõike 2 kohaldamisalasse (C osa).

A. Eelotsusetaotluse esitanud kohtu küsimuste järjekord ja sisemine loogika

27. Minu arvates oleks kasulik käsitleda analüüsis koos nelja esimest küsimust ja seejärel viiendat küsimust, kuna näib, et neli esimest küsimust loovad kontseptuaalse ja õigusliku raamistiku, milles viiendale küsimusele tuleb vastata.

28. Esimesed neli küsimust käsitlevad seda, kas loovutamismehhanism on kohaldatav ainult kriminaalasjades (esimene küsimus), kuidas tuleb mõista kaubandus- ja koostöölepingu artikli 625 lõikes 2 kasutatud mõistet „süütegu“ (teine ja kolmas küsimus) ning kas selle kindlakstegemisel on asjakohased liidu või EIÕK põhiõiguste normid (neljas küsimus). Seega võib olla asjakohane, et Euroopa Kohus käsitleb nelja esimest küsimust koos, seda enam, et need moodustavad ühtse terviku, mis puudutab mõiste „süütegu“ tõlgendamist ja põhiõiguste asjakohasust selles kontekstis.

29. Viienda küsimusega soovib eelotsusetaotluse esitanud kohus seevastu sisuliselt teada, lähtudes esimeses neljas küsimuses käsitletud tõlgendusraamistikust, kas loovutamine on kaubandus- ja koostöölepingu artikli 625 lõikega 2 juhul, kui isikule on mõistetud kuuekuuline vangistus lugupidamatuse eest kohtu vastu, kuid loovutamist ei taotleta selle karistuse täideviimiseks, kuna vahistamismääruse teinud riik kvalifitseerib kohtuvastase lugupidamatuse tsiviilõiguslikuks rikkumiseks ja mitte kuriteoks. See küsimus on seega piiritletud konkreetse stsenaariumiga, mis hõlmab kohtuvastase lugupidamatuse eest määratavat vabadusekaotuslikku karistust, mille vahistamismääruse teinud riik on kvalifitseerinud lugupidamatuse kohtu vastu tsiviilõiguslikuks rikkumiseks.

30. Samas eeldab kaubandus- ja koostöölepingu artikli 625 lõike 2 kohaldamine, et käitumine, mille eest on mõistetud vabadusekaotuslik karistus, kuulub mõiste „süütegu“ alla selle sätte tähenduses. Kui see käitumine aga ei kuulu nimetatud mõiste alla, ei kuulu erikohustuse reegel lihtsalt kohaldamisele. Sellisel juhul ei oleks vaja analüüsida, kas loovutamine on selle õigusnormiga vastuolus, kuna selle kohaldamise õiguslikud tingimused ei oleks täidetud.

31. Lõpuks on samuti ilmne, et viiendat küsimust ei saa käsitleda vaakumis, kuna see küsimus eeldab, et kõnealune käitumine, st tsiviilõiguslikuks rikkumiseks loetav lugupidamatus kohtu vastu, on juba kvalifitseeritud „süüteoks“ kaubandus- ja koostöölepingu artikli 625 lõike 2 tähenduses. Selle kvalifitseerimise kriteeriumid ongi nelja esimese küsimuse ese.

32. Vastavalt on minu analüüs jagatud kahte ossa: kõigepealt kaubandus- ja koostöölepingu artikli 625 lõikes 2 tähenduses erikohustuse reegli ja mõiste „süütegu“ tõlgendus ja seejärel selle tõlgenduse tagajärjed, kui vaidlusalune käitumine kujutab endast taolist lugupidamatust kohtu vastu, mis on vahistamismääruse teinud riigis kvalifitseeritud tsiviilõiguslikuks.

B. Esimene kuni neljas küsimus

33. Esimese nelja küsimusega soovib eelotsusetaotluse esitanud kohus sisuliselt teada, kas kaubandus- ja koostöölepingu kolmanda osa VII jaotise „Loovutamine“ ja eelkõige selle artikli 625 lõike 2 kohaldamisala piirdub kriminaalmenetluse läbiviimise ja/või kuritegude eest määratud vabadusekaotuslike karistuste või vabadust piiravate julgeolekumeetmetega, ja kui vastus on jaatav, siis kas mõistet „süütegu“ tuleb erikohustuse reegli kohaldamisel tõlgendada i) vahistamismääruse teinud riigi õiguse alusel, ii) vahistamismäärust täitva riigi õiguse alusel või iii) autonoomselt ja viimasel juhul vastavalt millistele kriteeriumidele, võttes arvesse harta artikleid 47–50 ja EIÕK artiklit 6.

34. Kaubandus- ja koostöölepingu artikli 625 lõikes 2 endas ei ole sõnaselgelt märgitud, kas mõiste „süütegu“ tuleb määratleda vahistamismääruse teinud riigi või seda täitva riigi õiguse kohaselt või autonoomselt. Seega tuleb mõistet „süütegu“ tõlgendada kaubandus- ja koostöölepingu laiemat konteksti ja erikohustuse reeglit arvestades.

1. Kaubandus- ja koostöölepingu tõlgendamise üldraamistik

a) Rahvusvahelise avaliku õiguse instrument

35. Alates Ühendkuningriigi Euroopa Liidust väljaastumise üleminekuperioodi lõpust on Euroopa Liidu ja Ühendkuningriigi suhteid reguleeritud rahvusvaheliste lepingutega, eelkõige kaubandus- ja koostöölepinguga. Kaubandus- ja koostöölepingu näol on tegemist assotsieerimislepinguga, mille aluseks on ELTL artikkel 217. See võeti vastu üksnes liidu sõlmitud lepinguna, mis tähendab, et liikmesriigid ei ole lepinguosalised.[13]

36. On üldteada, et kaubandus- ja koostöölepingut tuleb tõlgendada rahvusvahelise avaliku õiguse instrumendina.[14] Ka selles lepingus endas kinnitatakse seda põhimõtet. Artikli 4 lõikega 2 välistatakse kohustus tõlgendada kaubandus- ja koostöölepingu sätteid kooskõlas kummagi poole riigisisese õigusega. Tõlgendusraamistikuks on seega rahvusvaheline avalik õigus ja eelkõige Viini konventsioon.[15] See nähtub selgesõnaliselt kaubandus- ja koostöölepingu artikli 4 lõikest 1, mille kohaselt tuleb selle lepingu sätteid tõlgendada heas usus, lähtudes nende tavatähendusest kontekstis ning pidades silmas lepingu eset ja eesmärki.

37. Lõpuks tuleb märkida, et kaubandus- ja koostöölepingu artikli 5 lõikes 1 on sätestatud, et üldjuhul ei anna selle sätted isikutele otseselt õigusi ega pane neile kohustusi. Selles sättes on aga sõnaselgelt ette nähtud erand kaubandus- ja koostöölepingu kolmandast osast „seoses [Euroopa L]iiduga“. Kaubandus- ja koostöölepingu artikkel 625, milles on sätestatud erikohustuse reegel, kuulub kolmanda osa VII jaotisesse „Loovutamine“. Taoline teadlik sõnastuse valik viitab sellele, et liidu õiguskorras võib kolmanda osa sätetel olla vahetu õigusmõju ja eraõiguslikud isikud võivad neile tugineda, kui need vastavad Euroopa Kohtu praktikas rahvusvaheliste lepingute vahetu õigusmõju suhtes ette nähtud tavapärastele kriteeriumidele.[16] Teisisõnu võivad seoses

[13] Kohtujurist Szpunari ettepanek kohtuasjas Alchaster (C-202/24, EU:C:2024:559, punkt 55).

[14] *Ibid.*, punkt 58; vt ka kohtujurist Biondi ettepanek kohtuasjas P&O North Sea Ferries ja P&O Ferries (C-413/24, EU:C:2025:490, punktid 48 ja 49).

[15] Vt selle kohta 10. jaanuari 2006. aasta kohtuotsus IATA ja ELFAA (C-344/04, EU:C:2006:10, punkt 40 ja seal viidatud kohtupraktika), milles Euroopa Kohus tuletas meelde, et Viini konventsiooni artikli 31 kohaselt tuleb lepingut tõlgendada heas usus, kooskõlas tavalise tähendusega, mis tuleb anda lepingu terminitele kontekstis, samuti lepingu objektist ja eesmärkidest lähtudes.

[16] Vt selle kohta 30. septembri 1987. aasta kohtuotsus Demirel (12/86, EU:C:1987:400, punkt 14) ja 26. mai 2011. aasta kohtuotsus Akdas jt (C-485/07, EU:C:2011:346, punkt 67 ja seal viidatud kohtupraktika).

kaubandus- ja koostöölepingu kolmanda osa kohaldamisalasse kuuluvate küsimustega tekkida eraõiguslikel isikutel liidu piires õigused, millele saab tugineda riigisisestes kohtutes, hoolimata sellest, et muus osas on kaubandus- ja koostöölepingu vahetu õigusmõju üldiselt välistatud.

b) Vastastikune koostöö, mille suhtes kohaldatakse tagatisi

38. Euroopa Kohtu järeldused kohtuotsuses Alchaster I on erikohustuse reegli mõistmisel otsustava tähtsusega.[17] Kohus selgitas, et erinevalt Euroopa vahistamismääruse korrast, mis põhineb liikmesriikide vastastikusel usaldusel, kehtestatakse kaubandus- ja koostöölepinguga selline vastastikuse koostöö kord, mille raames kohaldatakse tagatisi.

39. Sellega seoses märkis Euroopa Kohus, et Ühendkuningriik ei ole osa vastastikusel usaldusel põhinevast süsteemist ja kirjeldas koostöökordade kolmeastmelist liigitust, nimelt esiteks liidu liikmesriigid, kus vastastikune usaldus on vabadusel, turvalisusel ja õigusel rajaneva ala alus; teiseks kolmandad riigid, eelkõige teatavad Euroopa Majanduspiirkonna riigid, nagu Island ja Norra, kellel on Euroopa Liiduga erisuhted; ning kolmandaks muud kolmandad riigid. Euroopa Kohus märkis, et Ühendkuningriigi puhul „ei ole seda koostööd esitatud nii, nagu see põhineks asjaomaste riikide vahel sellise vastastikuse usalduse säilitamisel, mis eksisteeris enne Ühendkuningriigi liidust lahkumist“.[18] Eelkõige „ei kuulu Ühendkuningriik Euroopa sisepiirideta alasse, mille ülesehitamist võimaldab muu hulgas vastastikuse usalduse põhimõte“.[19] Lisaks ei loo kaubandus- ja koostöölepinguga kehtestatud kord „nii privilegeeritud“ suhet nagu see, mida on kirjeldatud Euroopa Majanduspiirkonna riike käsitlevas varasemas kohtupraktikas.[20]

40. Selline eristus on erikohustuse reegli kohaldamisel väga oluline, kuna selle järgimine eeldab Euroopa vahistamismääruse korra puhul, et mõlemad liikmesriigid tegutsevad vastastikuse usalduse raamistikus. Selle vastastikuse usalduse alusel on vahistamismääruse teinud riigil lubatud võtta pärast üleandmiseks loa andmist vastutus kriminaalmenetluse läbiviimise või karistuse täideviimise eest.[21] Samuti tagab see vastastikune usaldus, et asjaomaste isikute põhiõigused, sealhulgas hartas sätestatud õigused, on kaitstud riigisiseste õiguskordadega, mida peetakse võimeliseks pakkuma liidus võrdväärset ja tõhusat kaitset.[22]

41. Lisaks rõhutas Euroopa Kohus kohtuotsuses Alchaster I, et kaubandus- ja koostöölepingu kohane loovutuskord sisaldab erandeid ja isikupõhiseid inimõiguste tagatisi – sealhulgas neid, mis põhinevad süüteo poliitilisel laadil, kodakondsusel ja põhiõigustega seotud riskidel –, millele Euroopa vahistamismääruses vastet ei ole.[23] Need erandid ei sõltu süsteemsete puuduste tuvastamisest.[24]

42. Eelkõige rõhutas Euroopa Kohus, et kaubandus- ja koostööleping sisaldab taolisi erandeid ja lisatagatisi, näiteks selle artiklis 602, artiklis 603 ja artikli 604 punktis c, mida raamotsuses 2002/584 ei ole. Kohtuotsuses Alchaster I rõhutatakse, et kaubandus- ja

17 29. juuli 2024. aasta kohtuotsus Alchaster (C-202/24, EU:C:2024:649, edaspidi „kohtuotsus Alchaster I“).

18 *Ibid*., punkt 71.

19 *Ibid*, punkt 70.

20 *Ibid.*

21 24. septembri 2020. aasta kohtuotsus Generalbundesanwalt beim Bundesgerichtshof (erikohustuse reegel) (C-195/20 PPU, EU:C:2020:749, punkt 40).

22 22. veebruari 2022. aasta kohtuotsus Commissaire général aux réfugiés et aux apatrides (perekonna ühtsus – juba antud kaitse) (C-483/20, EU:C:2022:103, punkt 27).

23 Punktid 72–74.

24 Vt punkt 75.

koostöölepingu raamistik nõuab kohaldatavate õiguslike tagatiste ja piirangute juhtumipõhist *ex ante*-kontrolli.[25] Sellest järeldub, et liidu kohtud peavad harta aluseks võttes läbi viima isikupõhise riskihindamise. Euroopa Kohus järeldas, et see kord nõuab vahistamismäärust täitvalt õigusasutuselt sõltumatut hindamist, tuginemata üldisele usalduse eeldusele.[26]

43. See vahetegu mõjutab seda, kuidas erikohustuse reeglit tuleb mõista – nimelt ei ole see automaatne eeldus, et vahistamismääruse teinud riik järgib nõudeid, vaid tagatis, mida vahistamismäärust täitev asutus peab aktiivselt hindama ja mille järgimises veenduma täitmaks oma kohustust tagada põhiõiguste austamine. Nagu Euroopa Kohus kohtuotsuses Alchaster I rõhutas, annab kaubandus- ja koostöölepingu artikli 604 punkt c vahistamismäärust täitvale asutusele sõnaselgelt õiguse taotleda lisatagatisi, kui on piisavalt alust arvata, et asjaomase isiku põhiõiguste kaitse oleks loovutamise korral reaalselt ohus.[27]

2. Kaubandus- ja koostöölepingu artikli 625 lõikes 2 ette nähtud erikohustuse reegli kohaldamisala

44. Erikohustuse reegel on osa riikidevahelise väljaandmise tavaõigusest.[28] Seda normi käsitlevad sätted on olemas enamikus, kui mitte kõigis väljaandmislepingutes.[29] Kaubandus- ja koostöölepingu artikli 625 lõikes 2 on sätestatud, et kui teatavad erandid välja arvata, „ei tohi loovutatavale isikule süüdistust esitada, määrata talle karistust või muul viisil võtta talt vabadust süüteo eest, mis on toime pandud enne loovutamist ja mis on muu süütegu kui see, mille eest kõnealune isik loovutati“.

45. See säte, mis reguleerib selles lepingus sätestatud erikohustuse reeglit, peegeldab raamotsuse 2002/584 artikli 27 sõnastust ja ülesehitust.[30] Nagu Euroopa Kohus kohtuotsuses Polydor ja RSO Records[31] selgitas, ei tähenda liidu õiguse ja rahvusvaheliste lepingute identne sõnastus siiski automaatset ühetaolist tõlgendamist. Seda seetõttu, et rahvusvahelises lepingus sisalduvatel sätetel võivad olla erinevad eesmärgid ning need võivad toimida eraldiseisvas õiguslikus ja institutsioonilises kontekstis. Seega ei saa Euroopa vahistamismäärusega seotud erikohustuse reeglit käsitlevat kohtupraktikat kaubandus- ja koostöölepingu raamistikku automaatselt üle võtta, kuna see raamistik asendab sisepiirideta alale omase vastastikuse usalduse tagatisi hõlmava koostöösüsteemiga.[32] Selle asemel tuleb kaubandus- ja koostöölepingu erikohustuse reegli kohaldamisala kindlaks määrata selle lepingu enda grammatilise, kontekstipõhise ja teleoloogilise tõlgendamise teel.[33]

25 Punkt 82.

26 Punktid 78–83.

27 Punkt 75.

28 Schabas, W. A., *The International Criminal Court: A Commentary on the Rome Statute*, 2. trükk, Oxford University Press, Oxford, 2016, lk 1362–1366.

29 ÜRO näidisleping väljaandmise kohta, UN Doc. A/RES/45/116, lisa artikkel 14, ja väljaandmise Euroopa konventsioon, ETS nr 24, artikkel 14.

30 Kaubandus- ja koostöölepingu artikli 625 lõige 1 vastab raamotsuse 2002/584 artikli 27 lõikele 1. Raamotsuse 2002/584 artikli 27 lõige 2 ja kaubandus- ja koostöölepingu artikli 625 lõige 2 on sisuliselt identsed. Raamotsuse 2002/584 artikli 27 lõikes 3 on ette nähtud erand juhuks, kui erikohustuse reegel ei ole kohaldatav, ning kaubandus- ja koostöölepingu artikli 625 lõikes 3 on selle sätte sisu peaaegu sõna-sõnalt üle võetud. Raamotsuse 2002/584 artikli 27 lõige 4 on sisuliselt üle võetud kaubandus- ja koostöölepingu artikli 625 lõikesse 4, milles on ette nähtud vahistamismääruse teinud riigi menetlus vahistamismäärust täitvalt õigusasutuselt nõusoleku taotlemiseks.

31 9. veebruari 1982. aasta kohtuotsus (270/80, EU:C:1982:43, punktid 14–16).

32 Vt käesoleva ettepaneku punkt 41.

33 Vt käesoleva ettepaneku punkt 37.

46. Kuigi kaubandus- ja koostöölepingu artikli 625 lõikes 2 sätestatud erikohustuse reegli territoriaalne kohaldamisala, mis kehtib Ühendkuningriigi ja kõigi liidu liikmesriikide vahelistes loovutamissuhetes, ei ole käesolevas asjas vaidluse all, tuleb siiski analüüsida selle reegli isikulist, ajalist ja esemelist kohaldamisala, mida teen nüüd järgemööda.

a) Isikuline kohaldamisala

47. Kohtuotsuses Leymann ja Pustovarov[34] märkis Euroopa Kohus, et raamotsuse 2002/584 artikli 27 lõikes 2 sätestatud erikohustuse reegel „põhineb vahistamismäärust täitva liikmesriigi iseseisvusel“ ja „tagab tagaotsitavale isikule selle, et teda ei anta kohtu alla, ei määrata talle karistust ega võeta talt muul viisil vabadust muu süüteo eest kui see, mille eest ta üle anti“.[35] Sellest tuleneb kaks tähelepanekut. Euroopa Kohtu määratlus, mille kohaselt see reegel on nii „seotud“ kui ka „tagab“, näitab selle kahetist olemust: Euroopa vahistamismääruse režiimis on see samal ajal riigi suveräänsuse kaitse ja tagaotsitava individuaalne õigus, millele üleantud isik saab liidu õiguse alusel tugineda.

48. Seega tekib küsimus, kas Euroopa vahistamismäärust käsitlevas kohtupraktikas tuvastatud kahetine olemus kehtib ka kaubandus- ja koostöölepingu artikli 625 lõike 2 suhtes.

49. Mis puudutab suveräänsust, siis kaubandus- ja koostöölepingu artikli 625 lõikes 2 on täpsustatud, et „muude süütegude“ eest süüdistuse esitamiseks on vaja vahistamismäärust täitva asutuse nõusolekut, mis tagab, et vahistamismäärust täitvale riigile jääb lõplik kontroll tema loovutamisotsuse õiguslike tagajärgede üle. See funktsioon peegeldab raamotsuse 2002/584 raames välja töötatud suveräänsuse loogikat.

50. Mis puudutab isikule antud õigusi, siis põhineb Euroopa vahistamismääruse kord *suurel* liikmesriikidevahelisel usaldusel,[36] eelkõige Euroopa sisepiirideta alal.[37] Nagu Euroopa Kohus on selgitanud,[38] kohustab see usaldus iga liikmesriiki eeldama – välja arvatud juhul, kui esineb erandlikke asjaolusid –, et kõik ülejäänud liikmesriigid järgivad liidu õigust ja eriti liidu õiguses tunnustatud põhiõigusi.[39] See nõetele vastavuse põhieeldus võimaldab lihtsustatud menetlusi, selle asemel et tugineda individuaalselt kehtestatud tagatistele või nõusolekumehhanismidele.

51. Seevastu kaubandus- ja koostöölepingu kolmanda osa aluseks on koostöö kriminaalõiguse valdkonnas, nagu Euroopa Kohus selgitas kohtuotsuses Alchaster I. Ta märkis, et nagu nähtub kaubandus- ja koostöölepingu põhjendusest 23 ja artiklist 1, on selle lepingu eesmärk eelkõige tugevdada liidu ja Ühendkuningriigi julgeolekut, võimaldades koostööd kuritegude tõkestamisel, uurimisel, avastamisel ja nende eest vastutusele võtmisel ning kriminaalkaristuste täitmisele pööramisel.[40] See eesmärk on sätestatud kolmandas osas, nagu kinnitab kaubandus- ja

[34] Vt 1. detsembri 2008. aasta kohtuotsus (C-388/08 PPU, EU:C:2008:669, punktid 43 ja 44).

[35] Seda sõnastust korratakse samas sõnastuses 24. septembri 2020. aasta kohtuotsuse Generalbundesanwalt beim Bundesgerichtshof (erikohustuse reegel) (C-195/20 PPU, EU:C:2020:749) punktis 39. Selle kohtuotsuse punktis 40 on selgitatud jurisdiktsioonilist mõõdet, mis kohustab vahistamismääruse teinud riiki küsima vahistamismäärust täitva riigi nõusolekut, et austada tema pädevust, kuid ei ole kitsendatud Euroopa Kohtu poolt selles punktis ette nähtud kahetist olemust.

[36] Vt 10. novembri 2016. aasta kohtuotsus Poltorak (C-452/16 PPU, EU:C:2016:858, punkt 25). Seda korda toetab suur vastastikune usaldus liikmesriikide vahel, eriti vabadusel, turvalisusel ja õigusel rajaneva ala kontekstis. Eeldatakse, et iga liikmesriik järgib põhiõiguste kaitse ühiseid standardeid, võimaldades nii tõhusa menetluse, mis põhineb pigem institutsioonide koostööl kui isikupõhistel nõusolekutel.

[37] Vt kohtuotsus Alchaster I, punktid 63 ja 70.

[38] *Ibid*., punktid 24–27.

[39] Vt 5. aprilli 2016. aasta kohtuotsus Aranyosi ja Căldăraru (C-404/15 ja C-659/15 PPU, EU:C:2016:198, punkt 78).

[40] Kohtuotsus Alchaster I, punktid 40 ja 41.

koostöölepingu artikli 522 lõige 1.[41] Lisaks põhineb selline koostöö kaubandus- ja koostöölepingu artikli 524 lõike 1 kohaselt liidu, Ühendkuningriigi ja liikmesriikide ühisel austusel demokraatia, õigusriigi ja põhiõiguste, sealhulgas EIÕKs tagatud õiguste kaitse vastu.[42]

52. Kuigi kaubandus- ja koostöölepingu eesmärk on säilitada isikutele kõrgetasemelised tagatised, mis on võrreldavad liidus antud tagatistega, toimib see – nagu ma juba märkisin –[43] sellise vastastikuse koostöö alusel, millega seoses kohaldatakse tagatisi, mitte vastastikuse usalduse alusel. Põhiõiguste tõhusa kaitse tagamiseks on seega vaja, et kaubandus- ja koostöölepingus sätestatud tagatisi, eelkõige kaubandus- ja koostöölepingu artikli 625 lõikes 2 sätestatud tagatisi austataks täielikult ja neid kohaldataks loovutamisprotsessis tegelikult toimivate tagatistena.

53. See näitab, et kuigi erikohustuse reegel on sõnastatud menetlusliku tagatisena, toimib see praktikas vahendina, mida vahistamismäärust täitev asutus või ametiisik peab aktiivselt kohaldama, et ta täidaks oma kaitsefunktsiooni, seda eelkõige oma põhiõigustega seotud kohustuste osas. Vastavalt on kaubandus- ja koostöölepingus erikohustuse reegli subjektiivsete õiguste mõõde eriti oluline, kuna vastastikuse usalduse puudumise[44] tõttu on vahistamismäärust täitev õigusasutus kohustatud enne loovutamist kontrollima selle reegli järgimist ja vajaduse korral taotlema kaubandus- ja koostöölepingu artikli 604 punkti c alusel lisatagatisi.

54. Sellest järeldub, et kaubandus- ja koostöölepingu artikli 625 lõikes 2 sätestatud erikohustuse reeglit tuleb mõista nii, et sellel on sama kahetine olemus nagu raamotsuses 2002/584 kehtestatud reeglil – see on nii täidesaatva riigi suveräänsuse väljendus kui ka annab loovutatavale isikule Euroopa Liidus õiguse, et talle ei esitata süüdistust ega määrata karistust ning temalt ei võeta muul viisil vabadust muu süüteo eest kui see, millega seoses kõnealune isik loovutati.

b) Ajaline kohaldamisala

55. Kaubandus- ja koostöölepingu kohane loovutamine koosneb mitmest eraldiseisvast menetlusetapist, sealhulgas loovutamistaotluse läbivaatamisest, loovutamisotsuse täitmisest (või sellest keeldumisest) ja nõusolekumenetlusest. Kohaldatavad õiguslikud tagatised võivad sõltuvalt menetlusetapist erineda. Seepärast on oluline selgitada kaubandus- ja koostöölepingu artikli 625 lõike 2 ajalist kohaldamisala ning selle seost järgneva nõusolekumenetlusega, mis on ette nähtud artikli 625 lõike 3 punktis g ja lõikes 4.

56. Mis puudutab ajalist kohaldamisala, siis toimib kaubandus- ja koostöölepingu artikli 625 lõige 2 enne loovutamist ja selle tingimusena: see on osa õiguslikust raamistikust, mis reguleerib loovutamise seaduslikkust. Kaubandus- ja koostöölepingu artikli 625 lõike 3 punktis g ja lõikes 4 sätestatud nõusolekumenetlus täidab seevastu loovutamisjärgset funktsiooni. Selles on sätestatud mehhanism, mille kohaselt võib vahistamismääruse teinud riik pärast loovutamist taotleda vahistamismäärust täitva riigi nõusolekut laiendada süüdistuse esitamise kohaldamisala muudele süütegudele.

41 *Ibid.*, punkt 41.

42 *Ibid.*, punkt 42.

43 Käesoleva ettepaneku punkt 41.

44 Käesoleva ettepaneku punkt 42.

57. Võttes arvesse Euroopa Kohtu põhjenduskäiku kohtuotsuses Alchaster I, peab vahistamismäärust täitev õigusasutus tegema eelkontrolli, et tagada eeldatava loovutamisjärgse kohtlemise vastavus erikohustuse reeglile. Seega on küsimus, kas erikohustuse reegel on käesolevas asjas kohaldatav, küsimus, mis tuleb lahendada enne loovutamist osana vahistamismäärust täitva kohtuniku poolt hartat arvestades läbi viidavast hindamisest.

58. Sellest järeldub, et kaubandus- ja koostöölepingu artikli 625 lõike 3 punktis g ja lõikes 4 ette nähtud nõusolekumehhanism ning hartat arvestav hindamine on erikohustuse reeglile kohaldatuna kaks eraldiseisvat küsimust. Nõusolekumenetlus toimub pärast loovutamist: see käivitub alles siis, kui vahistamismääruse teinud riik taotleb ametlikult loovutamise ulatuse laiendamist, et esitada loovutatud isikule süüdistus „muudes süütegudes“.[45] Seevastu vahistamismäärust täitva õigusasutuse *eelkontrolli* tehakse enne loovutamist ja see käsitleb kaubandus- ja koostöölepingu artikli 625 lõikes 2 sätestatud põhitagatist, nimelt seda, et isikule ei esitata süüdistust ega määrata karistust ning temalt ei võeta vabadust süütegude eest, milleks ei ole luba antud, see tähendab muude süütegude eest kui need, mis on vahistamismääruses lubatud. See on vahetu ja eelnev kaitse, moodustades osa tingimustest, mis muudavad loovutamisotsuse üleüldse seaduslikuks.

59. Seda arutluskäiku ei sea kahtluse alla Euroopa Kohtu praktika kohtuotsustes Leymann ja Pustovarov[46] ning Generalbundesanwalt beim Bundesgerichtshof (erikohustuse reegel),[47] kuna mõlemas kohtuotsuses oli lähtekohaks asjaolu, et loovutamine oli juba toimunud ja loovutatud isik oli vahistamismääruse teinud riigi juristdiktsiooni all. Nendes kohtuasjades analüüsis Euroopa Kohus erikohustuse reeglit loovutamisjärgsete taotluste kontekstis: vahistamismääruse teinud riik oli taotlenud nõusolekut juba loovutatud isiku vastutusele võtmiseks täiendavate süütegude eest.

60. Samamoodi ei olnud kohtuasjas F[48] küsimus selles, kas erikohustuse reegel on kohaldatav – mille üle vaidlust ei olnud –, vaid pigem selles, milliseid menetluslikke tagatisi vahistamismäärust täitev riik vajab. Eelotsuse küsimus puudutas seda, kas riigisiseses õiguses võib ette näha peatava toimega edasikaebuse vahistamismäärust täitva õigusasutuse otsuse peale anda nõusolek kriminaalmenetluse jätkamiseks. Teisisõnu andis vahistamismäärust täitev kohtunik kohtuasjas F hinnangu alles pärast üleandmist nõusolekumenetluse raames. Vahistamismäärust täitva asutuse roll piirdus hilisema nõusolekuotsusega, kui üleandmine oli juba täide viidud.

61. Kuna need kohtuotsused puudutavad õiguslikku olukorda, kus üleandmine on juba toimunud, ei ole neis silmas peetud olukordi, kus vahistamismäärust täitev õigusasutus alles otsustab isiku üleandmise üle. See vahetegu kinnitab, et üleandmisjärgset nõusolekut käsitlevat Euroopa vahistamismääruse alast kohtupraktikat ei saa automaatselt üle kanda kaubandus- ja koostöölepingu kohasele loovutamisele eelnevale etapile.

[45] Seda ei tohiks segi ajada kaubandus- ja koostöölepingu artikli 611 kohase nõusoleku eraldi vormiga, mille kohaselt võib tagaotsitav nõustuda kiire loovutamisega, loobudes teatavatest menetluslikest tagatistest. Need kaks mehhanismi on kontseptuaalselt erinevad: esimene puudutab süüdistuse ulatust pärast loovutamist, samas kui teine puudutab loovutamise viisi.

[46] 1. detsembri 2008. aasta kohtuotsus (C-388/08 PPU, EU:C:2008:669).

[47] Euroopa Kohtu praktikas Euroopa vahistamismääruse režiimi erikohustuse reegli osas silmas peetud õiguslikku olukorda, kus isik on juba üle antud ja vahistamismääruse teinud riik peab järgima vahistamismääruse täitnud asutuse kehtestatud piire, ei ole käesolevas kohtuasjas veel tekkinud. 24. septembri 2020. aasta kohtuotsuse (C-195/20 PPU, EU:C:2020:749, punkt 40) põhjenduskäik põhines sellel, et üleandmine oli juba toimunud. „Kinnipidamine“, millele Euroopa Kohus viitas, eeldab, et vahistamismäärust täitev riik on isiku üle andnud ja et vahistamismääruse teinud riik saab nüüd selle isiku suhtes tegutseda üleandmisotsusega seatud piirides. Seevastu üleandmisele eelnevas etapis peab vahistamismäärust täitev õigusasutus kontrollima, kas esineb tegelik oht, et vahistamismääruse teinud riik eirab üleandmise korral neid piire, rikkudes seeläbi erikohustuse reeglit.

[48] Vt 30. mai 2013. aasta kohtuotsus F. (C-168/13 PPU, EU:C:2013:358).

62. Käesoleval juhul on vahistamismäärust täitev õigusasutus alles otsustamas, kas isik loovutada või mitte. Kui tagaotsitav esitab loovutamiseelses menetluses vastuväite, nagu käesoleval juhul, tekib oluline ajaline ja menetluslik erisus. Selliste loovutamiseelsete vastuväidete puhul ei puuduta isiku nõue loovutamise ulatuse tagantjärele laiendamist, vaid seda, kas loovutamist tuleks üldse lubada. Seega, kui kaubandus- ja koostöölepingu alusel esitatakse vastuväide, et loovutamine tooks kaasa isikule süüdistuse esitamise või temalt vabaduse võtmise muu süüteo eest kui see, mis on märgitud vahistamismääruses, toimub selle vastuväite hindamine tingimata enne loovutamist ja puudutab loovutamisotsuse enda õiguspärasust.

63. Tagades, et isikule ei esitata süüdistust ega mõisteta karistust ning talt ei võeta vabadust muu süüteo eest, kui see, milleks on loa andnud vahistamismäärust täitev asutus, kaitseb kaubandus- ja koostöölepingu artikli 625 lõikes 2 sätestatud erikohustuse reegel isikuid meelevaldse ja ettenägematu vabaduse võtmise eest, mis moodustab lahutamatu osa õigusest vabadusele ja seaduslikkusele. Seega kujutab see endast olulist menetluslikku tagatist, mis on tihedalt seotud õigusega vabadusele ja seaduslikkusele.

64. Ühelt poolt kinnitab seda kaubandus- ja koostöölepingu artikli 611 lõike 2 sõnastus, mis nõuab, et mis tahes erand reeglist tehtaks „vabatahtlikult ja olles täiesti teadlik tagajärgedest“. Selline sõnastus on tüüpiline sätete puhul, mis reguleerivad loobumist olulistest menetluslikest tagatistest, nagu kaitseõigused või õigus õiglasele kohtulikule arutamisele.[49]

65. Teisest küljest, süsteemsest seisukohast, toimib erikohustuse reegel menetlusliku kaitsena, mis annab konkreetse sisu hartaga antud õigustele, nagu õigus vabadusele (artikkel 6)[50], õigus tõhusale kohtulikule kaitsele (artikkel 47) ning seaduslikkuse ja karistuste ettenähtavuse põhimõttele (artikli 49 lõige 1).[51] Kuigi see ei ole hartas sõnaselgelt sätestatud autonoomne õigus, on see võrreldav oluliste menetluslike tagatistega, nagu õigus õigusabile või õigus viibida kohtulikul arutamisel.

66. Eelkõige peavad liikmesriikide kohtud vastavalt harta artiklile 47, mis kinnitab tõhusa kohtuliku kaitse põhimõtet, saama teha kõik, mis on vajalik, et tagada vahetu õigusmõjuga liidu õiguste täielik toime ja mõju.[52] Kaubandus- ja koostöölepingu artikli 625 lõige 2 kui liidu õiguse osaks olev oluline menetlustagatis[53] annab sellise õiguse. Järelikult peab vahistamismäärust täitval õigusasutusel olema pädevus ja kohustus tagada selle järgimine, keeldudes loovutamisest või nõudes siduvaid kinnitusi, kui selle tagatise rikkumine on tõenäoline. Mis tahes riigisisene õigusnorm või praktika, mis takistab sellel asutusel kõnealust pädevust kasutamast, kahjustaks

[49] Vt analoogia alusel loobumine õigusest viibida kohtulikul arutamisel, mida Euroopa Kohus tunnustas 26. veebruari 2013. aasta kohtuotsuses Melloni (C-399/11, EU:C:2013:107, punkt 49) ja mis kajastub sõnaselgelt Euroopa Parlamendi ja nõukogu 9. märtsi 2016. aasta direktiivi (EL) 2016/343, millega tugevdatakse süütuse presumptsiooni teatavaid aspekte ja õigust viibida kriminaalmenetluses kohtulikul arutelul (ELT 2016, L 65, lk 1), artikli 8 lõikes 2.

[50] Vt nt 24. märtsi 2016. aasta määrus (nr 175/16), milles Bundesverfassungsgericht (Saksamaa Liitvabariigi konstitutsioonikohus) leidis, et väljaandmine, mis ei taga kooskõla erikohustuse reegliga, rikub põhiõigust isikuvabadusele. Lisaks, kui vahistamismäärust täitev õigusasutus keeldub uurimast, kas erikohustuse reegli nõuded on täidetud, kujutab see endast õiguse tõhusale kohtulikule kaitsele rikkumist.

[51] Väljakujunenud kohtupraktika kohaselt peavad harta artikli 49 lõikes 1 sätestatud kuritegude ja karistuste seaduses sätestatuse põhimõtte kohaselt kriminaalõiguse sätted vastama teatavatele arusaadavuse ja ettenähtavuse nõuetele nii kuriteo määratluse kui ka selle eest karistuse mõistmise osas (vt 11. juuni 2020. aasta kohtuotsus Prokuratura Rejonowa w Słupsku, C-634/18, EU:C:2020:455, punktid 47 ja 48 ning seal viidatud kohtupraktika).

[52] Vt selle kohta 26. juuli 2017. aasta kohtuotsus Sacko (C-348/16, EU:C:2017:591, punkt 31) ja 25. juuli 2018. aasta kohtuotsus Alheto (C-585/16, EU:C:2018:584, punkt 114).

[53] Vt käesoleva ettepaneku punkt 70.

liidu õiguse tõhusust ja oleks vastuolus harta artikliga 47.[54] Harta artikkel 47 eeldab seega, et kaubandus- ja koostöölepingu artikli 625 lõige 2 oleks kohtulikult jõustatav, andes vahistamismäärust täitvale asutusele õiguse tagada selle järgimine.

c) Esemeline kohaldamisala

67. Minu arvates hõlmab kaubandus- ja koostöölepingu artikli 625 lõikes 2 sätestatud erikohustuse reegli esemeline kohaldamisala kahte eraldiseisvat, kuid omavahel seotud mõõdet. Esimene puudutab mõiste „süütegu“ määratlemist, mis võib toimuda vahistamismääruse teinud riigi või vahistamismäärust täitva riigi õiguse alusel või iseseisvalt kõnealuse lepingu enda alusel. Teine mõõde puudutab loovutamisotsusega hõlmatud süütegusid, mis piiritlevad selle süüdistuse esitamise materiaalõiguslikud piirid, mis võib õiguspäraselt järgneda loovutamisele.

1) Mõiste „süütegu“ kaubandus- ja koostöölepingu artikli 625 lõike 2 tähenduses

68. Iirimaa ja komisjon väidavad, kaubandus- ja koostöölepingu artiklis 625 kasutatud mõiste „süütegu“ tavatähendus piirdub süütegudega, mille on sellisena kvalifitseerinud vahistamismääruse teinud riik. Kohtuistungil rõhutas Iirimaa kahepoolse karistatavuse reegli süsteemset rolli võrdleva tagatisena. Iirimaa sõnul oleks tuginemine EIÕK artiklist 6 tulenevale Euroopa Inimõiguste Kohtu praktikale asjakohatu, kuna selles kohtupraktikas on autonoomne mõiste „kriminaalsüüdistus“ välja töötatud õiglase kohtumenetluse kontekstis, mitte seoses loovutamismenetlusega.

69. Komisjon lisab, et kaubandus- ja koostöölepingu artiklis 625 kasutatud mõistel „süütegu“ peab olema kogu kõnealuses sättes, st lõigetes 2 ja 4 üks tähendus ning et see saab viidata üksnes kuritegudele, mis on sellisena määratletud vahistamismääruse teinud riigi poolt. Mitmes kaubandus- ja koostöölepingu kolmanda osa sättes on sõnaselgelt viidatud „kriminaalmenetlusele“ või „kriminaalõiguse alusel […] süüteole“ ning selle lepingu artiklis 599 on kahepoolse karistatavuse reegel määratletud nende terminite abil.

70. Minu arvates ei tohiks sellise kitsa tõlgendusega nõustuda. Esiteks on kaubandus- ja koostööleping liidu õiguskorra lahutamatu osa[55] ja seetõttu peab selle tõlgendamine olema kooskõlas hartaga, mida kohaldatakse alati, kui liikmesriigid tegutsevad liidu õiguse kohaldamisalas, sealhulgas kaubandus- ja koostöölepingu kolmanda osa kohases loovutamismenetluses. Sellest järeldub, et kaubandus- ja koostöölepingu artikli 625 lõikes 2 sätestatud erikohustuse reeglit tuleb tõlgendada hartat järgides. Eelkõige nõuavad harta artiklis 6 sätestatud õigus vabadusele ja harta artiklis 47 sätestatud õigus tõhusale kohtulikule kaitsele ning samuti harta artikli 49 lõikes 1 sätestatud seaduslikkuse ja karistuste ettenähtavuse põhimõte, et erikohustuse reegliga tagatud kaitse ei piirduks süütegudega, mille vahistamismääruse teinud riik on ametlikult kvalifitseerinud „karistusõiguslikeks“, vaid laieneks mis tahes käitumisele või menetlusele, mis on oma olemuse või mõju tõttu hõlmatud kriminaalõigusega.

[54] Vt selle kohta 29. juuli 2019. aasta kohtuotsus Torubarov (C-556/17, EU:C:2019:626, punktid 72–75).

[55] Vt selle kohta 30. aprilli 1974. aasta kohtuotsus Haegeman (181/73, EU:C:1974:41, punkt 5), 16. juuni 1998. aasta kohtuotsus Racke (C-162/96, EU:C:1998:293, punkt 41), 25. veebruari 2010. aasta kohtuotsus Brita (C-386/08, EU:C:2010:91, punkt 39) ja 27. veebruari 2018. aasta kohtuotsus Western Sahara Campaign UK (C-266/16, EU:C:2018:118, punkt 46). Kuna kaubandus- ja koostööleping sõlmiti nõukogu 29. aprilli 2021. aasta otsusega (EL) 2021/689 ühelt poolt Euroopa Liidu ja Euroopa Aatomienergiaühenduse ning teiselt poolt Suurbritannia ja Põhja-Iiri Ühendkuningriigi vahelise kaubandus- ja koostöölepingu ja Euroopa Liidu ning Suurbritannia ja Põhja-Iiri Ühendkuningriigi vahelise salastatud teabe vahetamise ja kaitse julgeolekukorda käsitleva lepingu liidu nimel sõlmimise kohta (ELT 2021, L 149, lk 2) ELTL artikli 217 alusel, on see Euroopa Kohtu praktika kohaselt liidu institutsioonide õigusakt ja osa liidu õigusest.

71. Nii nõuab see mõiste „süütegu“ autonoomset tõlgendamist, nagu see tuleneb Euroopa Kohtu otsusest Bonda[56], mis kajastab Euroopa Inimõiguste Kohtu[57] poolt välja töötatud Engeli kriteeriume (edaspidi „Bonda kriteeriumid“), millega Euroopa Kohus kehtestas kolmeastmelise kriteeriumide süsteemi, et teha kindlaks, kas karistus on „karistusõiguslikku laadi“: i) õiguslik kvalifikatsioon riigisiseses õiguses; ii) rikkumise enese olemus ning iii) sanktsiooni rangusaste. See lähenemisviis tagab, et vabaduse võtmist ei saa erikohustuse reegli kaitse alt välja jätta ainuüksi seetõttu, et riigisisene süsteem liigitab sanktsiooni „tsiviil-“, „haldus-“ või „distsiplinaarkaristuseks“. Teisisõnu ei või kaubandus- ja koostöölepingu artikli 625 lõiget 2 tõlgendada viisil, mis jätaks selle kohaldamisalast välja käitumise ja sanktsioonid, millega seoses kuuluvad kohaldamisele hartaga tagatud õigused.[58]

72. Teiseks, nagu on sätestatud kaubandus- ja koostöölepingu artikli 4 lõikes 1, tuleb selle lepingu sätteid tõlgendada Viini konventsiooni artikli 31 lõike 1 kohaselt heas usus, lähtudes nende tavatähendusest kontekstis ning pidades silmas lepingu eset ja eesmärki. Kaubandus- ja koostöölepingu artikli 625 lõikes 2 sätestatud erikohustuse reegli ese ja eesmärk on kaitsta tagaotsitavat süüdistuse esitamise, karistuse määramise või temalt vabaduse võtmise eest seoses tegudega, mida vahistamismäärust täitev õigusasutus ei ole kontrollinud. Kitsendav tõlgendus, mis sõltuks üksnes vahistamismääruse teinud riigi formaalsest kvalifikatsioonist, võtaks sellelt tagatiselt suure osa soovitavast toimest,[59] eelkõige loovutamiseelsete vastuväidete esitamise kontekstis. Kuna kaubandus- ja koostööleping ei põhine sõnaselgelt vastastikusel usaldusel, vaid tagatisi hõlmaval vastastikusel koostööl, võib juhul, kui vahistamismäärust täitev asutus kohaldab „pimedalt“ vahistamismääruse teinud riigi kvalifikatsiooni, isiku kaitse nõrgeneda just siis, kui vahistamismäärust täitva asutuse otsuse tagajärjed on selle isiku õiguste seisukohast kõige olulisemad, see tähendab enne loovutamist, kui vahistamismäärust täitev õigusasutus ei ole veel kindlaks teinud, kas need õigused saavad olema piisavalt kaitstud. Teisisõnu nõuab kaubandus- ja koostöölepingu artikli 625 lõikes 2 sätestatud erikohustuse reegli tõhusus, et vahistamismäärust täitev õigusasutus säilitaks oma võime iseseisvalt hinnata, kas asjaomane karistus on

56 5. juuni 2012. aasta kohtuotsus, C-489/10, EU:C:2012:319, punkt 37 jj.

57 EIK tõlgendab mõistet „kriminaalsüüdistus“ autonoomselt, et vältida meelevaldseid erandeid põhitagatiste kohaldamisalast. Kohtuasjas Engel jt *vs.* Madalmaad (CE:EHCR:1976:0608JUD000510071) leidis EIK, et see, kas menetlus on „kriminaalmenetlus“, ei saa sõltuda üksnes riigi kvalifikatsioonist, vastasel juhul võiksid riigid EIÕK artiklist 6 kõrvale hoida, nimetades karistusmeetmed lihtsalt ümber „distsiplinaarmeetmeteks“. Seetõttu töötas EIK välja kõnealused kolm kriteeriumi. Seda loogikat kinnitati kohtuotsuses Öztürk *vs.* Saksamaa (21. veebruar 1984, CE:ECHR:1984:0221JUD000854479), milles menetlus, mis formaalselt oli kvalifitseeritud „haldusmenetluseks“, loeti oma karistusliku ja preventiivse eesmärgi tõttu siiski EIÕK artikli 6 kohaldamisalasse kuuluvaks.

58 Kuigi kaubandus- ja koostöölepingu kolmanda osa alus, nagu Euroopa Kohus on selgitanud kohtuotsuses Alchaster I (punktid 40–43), on koostöö kriminaalõiguse ja õiguskaitse valdkonnas, ei piira see kontekstuaalne asjaolu kaubandus- ja koostöölepingu artikli 625 lõikes 2 kasutatud mõiste „süütegu“ tõlgendamist vaid neile tegudele, mis on riigisiseses õiguses formaalselt klassifitseeritud karistusõiguslikeks. Kolmanda osa üldine eesmärk määratleb selle mehhanismi kohaldamisala, st koostöö kriminaalasjades, kuid mitte selles sisalduvate kaitsetagatiste tähenduse. Seega võivad need tagatised laieneda ka sanktsioonidele, mida ei ole küll riigisiseses õiguses formaalselt määratletud karistusõiguslikena, kuid mis on oma eesmärgi, raskusastme või preventiivse laadi tõttu karistusõiguslikud.

59 See on kooskõlas Euroopa Kohtu laiema kohtupraktikaga. 14. novembri 2013. aasta kohtuotsuses Baláž (C-60/12, EU:C:2013:733, punkt 35) leidis Euroopa Kohus, et raamotsuse 2002/584 soovitava toime tagamiseks ei ole liikmesriikide poolt süüteole antav määratlus kriminaalkohtualluvust käsitlevate sätete tõlgendamisel määrav. Samamoodi rõhutas Euroopa Kohus 27. mai 2014. aasta kohtuotsuses Spasic (C-129/14 PPU, EU:C:2014:586, punkt 77), et kuigi liidu õigus ei ole kriminaalmateriaal- ega menetlusõigust ühtlustanud, hoiab konventsiooni, millega rakendatakse 14. juuni 1985. aasta Schengeni lepingut Beneluxi Majandusliidu riikide, Saksamaa Liitvabariigi ja Prantsuse Vabariigi valitsuste vahel nende ühispiiridel kontrolli järkjärgulise kaotamise kohta (EÜT 2000, L 239, lk 19; ELT eriväljaanne 19/02, lk 9), artiklis 54 sätestatud *ne bis in idem*'i põhimõte ära karistamata jäämist ja edendab õiguskindlust. Ta rõhutas, et ühtlustamise puudumisel tuleb liidu õiguse sätteid, mis ei viita sõnaselgelt riigisisesele õigusele, tõlgendada autonoomselt ja ühetaoliselt, võttes arvesse nende konteksti ja eesmärke.

karistusõiguslikku laadi, selmet lihtsalt tugineda vahistamismääruse teinud riigi kvalifikatsioonile. Samamoodi tagaks kaubandus- ja koostöölepingu artikli 524 lõike 2 autonoomne tõlgendamine ka selle soovitava toime.[60]

73. Komisjoni väide, et tema lähenemisviis kaitseb põhiõigusi sama tõhusalt, nõudmata mõiste „süütegu“ autonoomset määratlemist, jätab tähelepanuta asjaolu, et kaubandus- ja koostöölepingu artikli 625 lõikes 2 sätestatud erikohustuse reegel ise kujutab endast olulist põhiõiguste kaitse menetluslikku tagatist, mis tagab, et vahistamismäärust täitev õigusasutus määrab kindlaks tema poolt lubatava võimaliku vabaduse võtmise täpsed õiguslikud piirid, kaitstes seeläbi õigust vabadusele ja tõhusale kohtulikule kaitsele ning karistuste seaduslikkuse ja ettenähtavuse põhimõtet. Kui mõiste „süütegu“ tõlgendamine jäetaks riigisisese klassifikatsiooni hooleks, kaotaks vahistamismäärust täitev asutus kontrolli pakutava kaitse piiride üle, mis tooks kaasa võimaliku vabaduse võtmise tagaotsitavalt või tema karistamise tegude eest, mida tema loovutamise otsus ei hõlma. Mõiste „süütegu“ autonoomne määratlus, mis juhindub Bonda kriteeriumidest ja keskendub sellele, kas sellega kaasnev karistus on oma laadilt karistusõiguslik, on seega nende põhiõiguste kaitsmiseks hädavajalik.[61]

74. Mis puudutab argumenti, et kaubandus- ja koostöölepingu sõnastus ise toetab laiemat tõlgendust, siis tuleb märkida, et ühest küljest kolmanda osa muud sätted, nagu artikli 598 punkt a, artikli 600 punkt a ja artikli 601 punkt d, viitavad sõnaselgelt „kriminaalmenetlusele“ või „kriminaalõiguse alusel […] süüteole“ ning artiklis 599 on kahepoolse karistatavuse reegel sõnastatud nende terminitega. Kaubandus- ja koostöölepingu artikli 625 lõikes 2 on teisest küljest kasutatud kvalifitseerimata mõistet „süütegu“. Sõna „kuritegu“ vältimine viitab teadlikule valikule kasutada laiemat mõistet „süütegu“, mis annab märku erikohustuse reegli kaitse laiemast ulatusest. Teised keeleversioonid ei kinnita aga seda, et kaubandus- ja koostöölepingu artikli 625 lõikes 2 toodud mõiste „süütegu“ peaks hõlmama ainult kuritegusid või ka muid õigusvastase käitumise vorme.[62] Keeleversioonid ei ole seega selles osas ühtsed ja mõiste „süütegu“ tähendust ei saa kindlaks teha vaid viitega keelelisele järeldusele.

75. Kaubandus- ja koostöölepingu artikli 625 lõikes 2 toodud mõistet „süütegu“ tuleb seega käsitada selle sätte konteksti ja eesmärki arvestades, mis võib õigustada „süüteo“ kontseptsiooni erinevat kohaldamist koostöölepingus. Kaubandus- ja koostöölepingu puhul võib mõistet „süütegu“ tõlgendada loovutamissüsteemi kahes osas erinevalt: seda võib kaubandus- ja koostöölepingu kohase vahistamismääruse tegemisel tõlgendada vastavalt riigisisesele õigusele, kuid kaubandus- ja koostöölepingu artikli 625 lõikes 2 sätestatud erikohustuse reegli kohaldamisel tõlgendada autonoomselt. Kaubandus- ja koostöölepingu artikli 625 lõige 2 toimib kaitsetagatisena, mis kaitseb loovutatavat isikut süüdistuse esitamise, karistuse määramise või kinnipidamise eest „muude süütegude“ alusel. See kaitse-eesmärk toetab mõiste „süütegu“

[60] Kaubandus- ja koostöölepingu artikli 524 lõikes 2 on sätestatud, et ühegi kolmanda osa sättega ei muudeta kohustust austada põhiõigusi, mis tulenevad EIÕKst ning liidu puhul hartast. See nõuab, et kaubandus- ja koostöölepingu artikli 625 lõike 2 tõlgendus oleks nende instrumentidega kooskõlas. Seega, kui vahistamismääruse teinud riik saaks kvalifitseerida sanktsiooni tsiviilõiguslikuks isegi siis, kui see on EIÕK ja harta standardite kohaselt karistusõiguslikku laadi, kahjustaks see kaubandus- ja koostöölepingu artikli 524 lõike 2 soovitavat toimet. Sellise tulemuse vältimiseks tuleb kaubandus- ja koostöölepingu artikli 625 lõikes 2 kasutatud mõistet „süütegu“ tõlgendada kooskõlas Bonda kriteeriumidega autonoomselt, mis tagab, et kõik teod, mille eest on esitatud oma olemuselt karistusõiguslik süüdistus, kuuluvad erikohustuse reegli kaitse alla.

[61] EIÕK autonoomsete mõistete kohta vt Letsas, G, „Autonomous concepts, conventionalism, and judicial discretion“, *A Theory of Interpretation of the European Convention on Human Rights* (veebiväljaanne, Oxford Academic, Oxford, 2007, lk-d 37–57).

[62] Näiteks itaalia keele versioonis on vastavates sätetes kasutatud mõistet *reato*, mis tavapäraselt tähendab selles õiguskorras kuritegu.

autonoomset tõlgendamine kooskõlas Bonda kriteeriumidega, et tagab, et riigisisesed õiguslikud kvalifikatsioonid ei riivaks seda tagatist ja säilitab kaubandus- ja koostöölepingu loovutamiskorra sidusus ja kaitse-eesmärgi.[63]

76. Sama loogika kehtib ka kahepoolse karistatavuse reeglit puudutava argumendi kohta. Iirimaa väidab, et kaubandus- ja koostöölepingu artikli 599 lõikes 2 sätestatud kahepoolse karistatavuse nõue näitab, et selleks, et teha kindlaks, kas asjaomane tegevus kujutab endast kuritegu nimetatud lepingu tähenduses, tuleb lähtuda nii vahistamismääruse teinud riigi kui ka vahistamismäärust täitva riigi õigusest. Tema arvates lähtub kaubandus- ja koostöölepingu kolmanda osa VII jaotis seega eeldusest, et vahistamismääruse saab teha ainult sellise käitumisega seoses, mis on kahe loovutamismenetluses osaleva riigi territooriumil kvalifitseeritud „karistusõiguslikult“ karistatavaks.

77. Sellega seoses täheldan, et kaubandus- ja koostöölepingu artikli 599 lõige 2 ja artikli 625 lõige 2 reguleerivad loovutamisprotsessi eri etappe ja teenivad erinevaid eesmärke. Kaubandus- ja koostöölepingu artikli 599 lõige 2, millega nähakse ette kahepoolse karistatavuse reegel, käsitleb loovutamise lubatavust tegude puhul, mis on loovutamistaotluse aluseks. Seevastu artikli 625 lõige 2 on kaitsetagatis, mis takistab süüdistuse esitamist või vabaduse võtmist „muude süütegude“ eest, mis on toime pandud enne loovutamist. Hartaga antud kaitse ja tõhususe tagamiseks nõuab erikohustuse reegel mõiste „süütegu“ autonoomset tõlgendamist, järgides Bonda kriteeriume.[64]

2) Vahistamismäärusega hõlmatud süüteod

78. Kaubandus- ja koostöölepingu artikli 625 lõikes 2 sätestatud erikohustuse reegel tagab isikule õiguse, et talle ei esitata süüdistust ega määrata karistust ning talt ei võeta vabadust süüteo eest, mis on toime pandud enne loovutamist ja mis on muu süütegu kui see, millega seoses kõnealune isik loovutati. Selle sätte süüteopõhise sõnastuse kohaselt[65] kujutaks tsiviilõigusliku rikkumisena käsitletav lugupidamatus kohtu vastu endast tavaliselt pettusest eraldiseisvat süütegu, kuna tegemist on eraldiseisva õigusliku kvalifikatsiooniga, millega kaitstakse erinevaid huve. Seega oleks isikule lugupidamatuse eest kohtu vastu süüdistuse esitamise, karistuse määramise või temalt vabaduse võtmise korral ilma vahistamismääruse saanud riigi nõusolekuta *prima facie* kohaldatav erikohustuse reegel. Seevastu ei rikuta erikohustuse reeglit, kui väidetav tsiviilõigusliku rikkumisena käsitatav lugupidamatus kohtu vastu on tihedalt seotud ja kaasneb endast väidetavalt pettust kujutava käitumisega, mille kohta vahistamismäärus on tehtud.

[63] Pean märkima, et tuginemine kaubandus- ja koostöölepingu artikli 625 lõike 3 punkti g ja lõike 4 puhul vahistamismääruse teinud riigi kvalifikatsioonile võib osutuda problemaatiliseks. Kui teatavat käitumist, nagu lugupidamatust kohtu vastu Ühendkuningriigis, ei peeta riigisisese õiguse kohaselt „kuriteoks“, ei saa loovutamisjärgset nõusolekut taotleda, isegi kui sellest tulenev karistus oleks artikli 625 lõike 2 autonoomse tõlgenduse kohaselt loovutamise välistanud. Kuna need sätted viitavad „süütegudele“, mille suhtes kohaldatakse loovutamist kolmanda osa VII jaotise alusel, ei saa nõusolekumehhanism laieneda sanktsioonidele, mis on vormiliselt tsiviilõiguslikud, kuid laadilt karistusõiguslikud, mistõttu vahistamismäärust täitval asutusel ei ole võimalik lubada sellest tulenevat võimalikku vabaduse võtmist. Küsimus, kas seda struktuurset lünka saab täita kaubandus- ja koostöölepingu artikli 625 lõikes 4 sätestatud mõiste „süütegu“ teleoloogilise tõlgendamisega kooskõlas selle lepingu artikli 625 lõikes 2 nõutud õigusi kaitsva lähenemisviisiga, jääb tõlgendustele avatuks.

[64] Mis puudutab komisjoni argumenti, et puudub „imperatiivne vajadus“ tõlgendada mõistet „süütegu“ teleoloogiliselt, kuna harta on igal juhul kohaldatav, siis tuleb märkida, et harta kohaldatavus ja selle menetlusliku jõustamise ulatus on eraldiseisvad küsimused. Kui harta näeb ette õigused, siis erikohustuse reegel tagab need menetluslikult. Ainult kaubandus- ja koostöölepingu artikli 625 lõikes 2 kasutatud mõistet „süütegu“ autonoomselt tõlgendades on vahistamismäärust täitval asutusel võimalik kindlaks teha, kas loovutamisjärgne süüdistuse esitamine, karistuse määramine või kinnipidamine jäävad väljapoole lubatud vabadusekaotuse kohaldamisala, mistõttu see on harta artikli 47 ja artikli 49 lõike 1 tõhususe seisukohast hädavajalik. Harta ise ei saa asendada menetluslikku tagatist, mille eesmärk on muuta harta tagatised konkreetseks ja jõustatavaks.

[65] Kaubandus- ja koostöölepingu artikli 625 lõikes 2 on säilitatud tavapärane süüteopõhine sõnastus (selle asemel, et keskenduda käitumisele), keskendudes sellele, kas isikule esitatakse süüdistus, määratakse karistus või temalt võetakse vabadus muu süüteo eest kui see, millega seoses loovutamiseks nõusolek anti.

3. Erikohustuse reegel praktikas

a) Tuginemine loovutamiseelsele vastuväitele

79. Nagu on selgitatud kohtuotsuses Alchaster I, peab vahistamismäärust täitev õigusasutus eelnevalt hindama loovutamise kooskõla kaubandus- ja koostöölepingu artikli 604 punkti c kohaste põhiõigustega. Sellest järeldub, et kui esineb põhjendatud oht, et erikohustuse reeglit rikutakse, ei saa vahistamismäärust täitev õigusasutus seda ohtu lihtsalt eirata põhjusel, et kaubandus- ja koostöölepingu artikli 625 lõikes 4 ette nähtud nõusolekumenetlus toimub alles pärast loovutamist.

80. Kui vahistamismäärust täitva õigusasutuse hinnangust ilmneb tegelik oht, et isikule esitatakse süüdistus, määratakse karistus või temalt võetakse vabadus muude kui loovutamise aluseks olevate süütegude eest, võidakse rikkuda isiku olulisi menetluslikke tagatisi. Isegi nende tagatiste võimaliku, mitte tegeliku rikkumise korral kohustab kaubandus- ja koostöölepingu artikli 625 lõige 2 vahistamismäärust täitvat õigusasutust tagama, et isikule ei esitataks meelevaldselt süüdisust ega võetaks talt meelevaldselt vabadust. Seega peab vahistamismäärust täitev õigusasutus enne loovutamise lubamist võtma meetmeid selle ohu kõrvaldamiseks.

81. Just siis muutub asjakohaseks kaubandus- ja koostöölepingu artikli 604 punkt c koostoimes artikli 613 lõikega 2. See säte annab vahistamismäärust täitvale õigusasutusele õiguse nõuda loovutamise tingimusena vahistamismääruse teinud riigilt piisavaid tagatisi. Sel viisil toimivad kaubandus- ja koostöölepingu artikli 625 lõikes 2 sätestatud erikohustuse reegel ja võimalus nõuda kaubandus- ja koostöölepingu artikli 604 punkti c alusel lisateavet koos. Esimene neist määrab kindlaks sisulise kaitse, samas kui teine näeb ette menetlusmehhanismi, mis võimaldab vahistamismäärust täitval õigusasutusel selle kaitse eelnevalt tagada.

b) Isiku õigus tugineda erikohustuse reeglile

82. Võib märkida, et kaubandus- ja koostöölepingu artikli 625 lõikes 2 sätestatud erikohustuse reeglil on iga osapoole jaoks eraldi õiguslikud tagajärjed. Vahistamismäärust täitva riigi jaoks tagab see reegel kontrolli säilitamise selle käitumise ulatuse üle, mille suhtes ta lubab loovutamist, andes tema õigusasutusele õiguse keelduda üksikjuhtudel nõusoleku andmisest, kaitstes seeläbi oma suveräänsust. Vahistamismääruse teinud riigi jaoks kehtestab see reegel kohustuse pidada kinni loovutamisotsuse piiridest: välja arvatud juhul, kui tagaotsitav on sellest kaitsest loobunud, peab vahistamismääruse teinud riik kas hoiduma talle süüdistuse esitamisest, karistuse määramisest või tema kinnipidamisest „muude süütegude“ eest, küsima selleks täidesaatva riigi nõusolekut või tegema uue vahistamismääruse. Loovutatud isiku jaoks tagab kõnealune norm õiguse sellele, et talle ei esitata süüdistust ega määrata karistust ning talt ei võeta vabadust tegude eest, mis jäävad väljapoole seda, mille jaoks oli antud loovutamiseks luba, tagades õiguskindluse ja kaitse omavolilise vabaduse võtmise eest.

83. Tuleb märkida, et erikohustuse reegel on sõnastatud selgelt, rangelt ja keelavalt (selle kohaselt „ei tohi loovutatavale isikule süüdistust esitada, määrata talle karistust või muul viisil võtta talt vabadust“). Seetõttu on kaubandus- ja koostöölepingu artikli 625 lõikega 2 minu arvates kehtestatud selge tagatis (ehkki selle suhtes kehtivad teatavad erandid),[66] et vahistamismääruse

[66] Vt käesoleva ettepaneku punktid 37 ja 47–54.

teinud riik ei esita loovutatud isikule süüdistust, ei määra talle karistust ega võta talt vabadust süüteo eest, mis on toime pandud enne loovutamist ja mis on muu süütegu kui see, millega seoses loovutamiseks luba anti.[67]

84. Kaubandus- ja koostöölepingu artikli 625 lõike 2 selge ja täpne sõnastus koos piiratud ja sõnaselgelt määratletud eranditega ning loovutatud isiku õiguste sõnaselge tunnustamine võimaldavad veenvalt väita, et see vastab liidu põhiõiguste kaitse kehtestamise künnisele.

85. Järelikult ei piirdu nimetatud sätte õiguslikud tagajärjed riikidevaheliste kohustustega, vaid sellega kehtestatakse laiemalt täitmisele pööratavad õigused, millel on liidu õiguskorras vahetu õigusmõju ja mis on kohtus vahetult kohtulikult kaitstavad.

86. Kuigi kaubandus- ja koostöölepingu artikli 625 lõikele 2 võib liidu õiguse kohaselt tugineda liikmesriikide kohtutes, nagu eespool märgitud,[68] ei ole sellel sättel Ühendkuningriigis vahetut õigusmõju. See ei tähenda, et loovutatud isikul puudub nimetatud riigis kohtulik kaitse, vaid pigem seda, et taoline kaitse sõltub riigisisesest õigusest ega saa põhineda otseselt kaubandus- ja koostöölepingul. Sellest järeldub, et loovutamise etapis peavad liidu kohtud ise tagama erikohustuse reegli järgimise ja vajaduse korral nõudma kaubandus- ja koostöölepingu artikli 604 punkti c alusel lisatagatisi, kuna see on hetk, mil kaubandus- ja koostöölepingu artikli 625 lõike 2 järgimist saab tagada liidu õiguskorras endas.

c) Materiaalne ja menetluslik jõustamine

87. Isiku õiguste menetluslik rikkumine toimub siis, kui tal puuduvad tõhusad vahendid erikohustuse reeglile tuginemiseks või selle rikkumise vaidlustamiseks. Näiteks kui isik peab tuginema üksnes vahistamismäärust täitva riigi diplomaatilisele kaitsele, ilma et tal oleks õigust esitada kaebust vahistamismääruse teinud riigi kohtutele, muutub põhiõiguste kaitse pelgalt teoreetiliseks. Riikide õigussüsteemide põgus võrdlev analüüs näitab lisaks, et riigisisesed kohtud üldiselt kontrollivad võimalust isiku tugineda erikohustuse reeglile, mis kinnitab, et see on tagatis, millele isikud saavad tugineda.[69] Seega, kui isik saaks tugineda erikohustuse reegli väidetavale rikkumisele vahistamismääruse teinud riigi poolt, võib vahistamismäärust täitev õigusasutus jätkata loovutamist, kuna isiku põhiõigused jääksid selles õigussüsteemis tõhusalt kaitstuks.[70]

[67] Nende erandite hulka kuuluvad i) vahistamismäärust täitva õigusasutuse nõusolek, ii) loovutatud isiku loobumine erikohustuse reegli kohaldamisest kaubandus- ja koostöölepingu artikli 611 lõigete 1 ja 2 alusel, tingimusel et loobutud on vabatahtlikult ja selle tagajärgedest täielikult teadlikuna, ning iii) võimalus eeldada nõusolekut kaubandus- ja koostöölepingu artikli 625 lõike 1 kohaste teadete kaudu, välja arvatud juhul, kui vahistamismäärust täitev asutus selle konkreetsel juhul sõnaselgelt välistab.

[68] Vt käesoleva ettepaneku punkt 37. Euroopa Kohtus tuvastati, et üksikisikud ei saa Ühendkuningriigi kohtutes kõnealusele sättele kui lepingu normile tugineda. Iirimaa juhtis tähelepanu asjaolule, et selle asemel kehtib erikohustuse reegel Ühendkuningriigis üksnes riigisisese õigusakti, nimelt 2003. aasta väljaandmisseaduse (Extradition Act 2003) alusel.

[69] Vt käesoleva ettepaneku punktis 50 viitatud Saksamaa Liitvabariigi konstitutsioonikohtu (Bundesverfassungsgericht) määrus, milles see kohus lisas punktis 60, et individuaalse kohtuliku kaitse andmisest keeldumine on vastuolus põhiseaduse (Grundgesetz) artikli 19 lõikega 4, mis tagab õiguse tõhusale õiguskaitsevahendile olukorras, kus välja saadetud isik ei saa ise erikohustuse reeglile tugineda, nagu see on Ameerika Ühendriikides vastavalt kohtuotsusele Ameerika Ühendriigid *vs*. Suarez (U.S. Court of Appeals, Second Circuit (teise piirkonna apellatsioonikohus, Ameerika Ühendriigid), nr 14-2378-cr, 30. juuni 2015). Samamoodi piirdub Hoge Raad der Nederlanden (Madalmaade kõrgeim kohus) oma hinnangus Madalmaadest teise riiki väljaandmise lubatavuse kohta üksnes juhtudega, kui a) ilmneb, et asjaomast isikut ähvardaks tema õiguste „ilmselge rikkumine“, *ja* b) on piisavalt tõendatud, et pärast väljaandmist ei ole isikul selle rikkumise suhtes „õiguskaitsevahendit“ (Hoge Raad der Nederlandeni (Madalmaade kõrgeim kohus) 7. septembri 2004. aasta kohtuotsus (00760/04 U, NL:HR:2004:AP1534)).

[70] Vt selle kohta Hoge Raad der Nederlandeni (Madalmaade kõrgeim kohus) 26. septembri 2023. aasta otsus (23/01346 U, NL:HR:2023:1315).

88. Samamoodi tuleks arvesse võtta, et kaubandus- ja koostöölepingu kohaselt on nii erikohustuse reegli sisu (materiaalõiguslik järgimine) kui ka selle täitmise tagamise võimalus (menetluslik võimalus pöörduda kohtusse) hädavajalikud, et tagada kooskõla hartast tulenevate põhiõiguste standarditega. Kui kumbki mõõde ei ole kindel, ei saa vahistamismäärust täitev õigusasutus loovutamist jätkata. Tal on kohustus hinnata tagaotsitava ettenähtavat olukorda Ühendkuningriigis.

89. Praktikas tuleneb kohtuotsusest Alchaster I, et kuigi kaubandus- ja koostöölepingu artikli 604 punkt c ei näe sõnaselgelt ette loovutamisest keeldumist tagatiste ebapiisavuse korral, kaotaks tagatis oma soovitava toime, kui vahistamismäärus täidetaks olukorras, kus tagatisi ei ole antud. Seega jääb selle sätte kohaselt vahistamismäärust täitvale õigusasutusele õigus – ja kohustus – [71] loovutamisest keelduda, kui põhiõigustega seotud riskid püsivad. [72]

90. Sellest kohtuotsusest tulenevalt peab vahistamismäärust täitev õigusasutus võtma arvesse nii Ühendkuningriigi üldist õigusraamistikku ja praktikat seoses erikohustuse reegli järgimisega kui ka juhtumi konkreetseid asjaolusid, sealhulgas igasugust teavet selle kohta, et isikule võidakse esitada süüdistus, määrata karistus või ta võidakse talt võtta vabadus muude süütegude eest kui need, mis on loovutamisotsusega lubatud. Kui pärast seda analüüsi on endiselt piisavalt alust arvata, et erikohustuse reegli rikkumine on tõenäoline, peab see asutus enne loovutamise lubamist taotlema vahistamismääruse teinud riigilt piisavaid tagatisi või nende tagatiste puudumise või ebapiisavuse korral loovutamisest täielikult keelduma. [73] Sealhulgas rõhutas Euroopa Kohus kohtuotsuse Alchaster I punktis 78, et vahistamismäärust täitev õigusasutus, kes peab tegema otsuse kaubandus- ja koostöölepingu alusel tehtud vahistamismääruse kohta, ei saa anda korraldust tagaotsitava loovutamiseks, kui ta leiab pärast selle isiku olukorra konkreetset ja täpset hindamist, et on alust arvata, et selle isiku põhiõiguste kaitse oleks Ühendkuningriigile loovutamise korral tegelikult ohus.

d) Erikohustuse reeglile tuginemise piirid ja tingimused

91. Õigus tugineda erikohustuse reeglile loovutamiseelses menetluses ei ole piiramatu. Kaubandus- ja koostöölepingu artiklis 625 endas on sätestatud teatavad tingimused, mis piiritlevad sellele tuginemise ulatust. Esiteks, nagu eespool märgitud, [74] võib kaubandus- ja koostöölepingu artikli 611 lõigete 1 ja 2 alusel sellest õigusest loobuda. Teiseks võimaldab kaubandus- ja koostöölepingu artikli 625 lõige 1 pooltel teatada erikomiteele, et eeldatakse nõusolekut esitada süüdistus muudes süütegudes, kui vahistamismäärust täitev õigusasutus ei osuta oma loovutamisotsuses konkreetse juhtumi puhul teisiti. See mehhanism nõuab, et vahistamismäärust täitev õigusasutus oleks valvas, kui isik tugineb erikohustuse reeglile, kuna eelduslikku nõusolekut ei saa põhjendatud vastuväidete korral automaatselt kohaldada. Kolmandaks peab sellele tuginemine põhinema põhjendatud ohul: vahistamismäärust täitev õigusasutus ei ole kohustatud arvesse võtma hüpoteetilisi või spekulatiivseid väiteid, vaid üksnes usaldusväärseid tõendeid selle kohta, et isikule võidakse esitada süüdistus, määrata karistus või talt vabadus võtta süütegude eest, millega seoses loovutamiseks luba ei antud.

[71] Vt kaubandus- ja koostöölepingu artikli 625 lõike 4 viimane lause, kus on kasutatud väljendit „peab“, millest saab järeldada, et vahistamismäärust täitev õigusasutus ei saa jätkata ilma kaubandus- ja koostöölepingu artiklis 604 ette nähtud tagatisteta.

[72] Vt selle kohta kohtuotsuse Alchaster I punktid 76 ja 77. Seda tõlgendust kinnitab selle sätte sõnastus, mis – nagu on märgitud punktis 74 – nõuab, et vahistamismäärust täitev õigusasutus nõuaks „enne, kui ta teeb vahistamismääruse täitmise kohta otsuse, lisatagatisi tagaotsitava kohtlemise kohta pärast tema loovutamist“, kinnitades seega, et ta peab hindama täitmist ja vajaduse korral sellest keelduma, kui need tagatised ei ole piisavad.

[73] Kohtuotsus Alchaster I, punktid 78, 83–91 ja 98.

[74] Vt käesoleva ettepaneku punkt 82.

92. Kogumis tagavad need tingimused, et erikohustuse reeglit ei kohaldata väljaspool selle kavandatud kohaldamisala, säilitades samal ajal kaubandus- ja koostöölepingu artikli 625 lõike 2 kui põhitagatise tõhususe. Nad tagavad, et selle kasutamise kord jääb tasakaalustatuks: see on kättesaadav isikule, kelle vabadus on tõeliselt kaalul, kuid struktureeritud viisil, mis austab kaubandus- ja koostöölepingu kohast loovutamismehhanismi.

4. Vahekokkuvõte

93. Kaubandus- ja koostöölepingu artikli 625 lõikes 2 sätestatud erikohustuse reegel kujutab endast olulist menetluslikku tagatist, mis tagab, et loovutatavale isikule ei esitata süüdistust ega määrata karistust ning talt ei võeta muul moel vabadust muude süütegude eest kui need, mille jaoks vahistamismäärust täitev õigusasutus on andnud loovutamiseks loa. Kaubandus- ja koostööleping on osa liidu õigusest, mis tähendab, et seda tuleb tõlgendada kooskõlas hartaga, eelkõige selle artiklitega 6 ja 47 ning artikli 49 lõikega 1, mis tagavad õiguse vabadusele, tõhusa kohtuliku kaitse ning karistuste seaduslikkuse ja ettenähtavuse. Seega ei saa kaubandus- ja koostöölepingu artikli 625 lõikes 2 kasutatud mõistet „süütegu“ tõlgendada üksnes vahistamismääruse teinud riigis kasutatava klassifikatsiooni alusel, vaid seda tuleb tõlgendada autonoomselt, lähtudes Bonda kriteeriumidest, eelkõige süüteo kvalifikatsioonist, rikkumise enese olemusest ning sanktsiooni rangusastest. Kuna kaubandus- ja koostöölepingu artikli 625 lõige 2 kujutab endast liidu õiguskorras täitmisele pööratavat õigust, peab isik saama sellele tugineda kui loovutamise lubamise vastuväitele. Erikohustuse reegli nii materiaal- kui ka menetlusõiguslike rikkumiste korral peab vahistamismäärust täitev õigusasutus sekkuma vastavalt kaubandus- ja koostöölepingu artikli 604 punktile c, et loovutamine peatada või ära hoida, kuna erikohustuse reegli materiaalõigusliku sisu järgimise või menetlusliku jõustatavuse puudumisel oleks loovutamine hartaga vastuolus.

94. Seetõttu teen Euroopa Kohtule ettepaneku vastata esimesele neljale küsimusele, et kaubandus- ja koostöölepingu artikli 604 punkti c ja artikli 625 lõiget 2 koostoimes harta artiklitega 6 ja 47 ning artikli 49 lõikega 1 tuleb tõlgendada nii, et erikohustuse reegel kujutab endast täitmisele pööratavat olulist menetluslikku tagatist, mille rikkumine või tõenäoline rikkumine – mida hinnatakse autonoomselt määratletud mõiste „süütegu“ alusel, võttes arvesse õiguslikku kvalifikatsiooni riigisiseses õiguses, süüteo enese olemust ja karistuse rangusastet – nõuab, et vahistamismäärust täitev õigusasutus seaks loovutamise sõltuvusse vahistamismääruse teinud riigi piisavatest tagatistest, mis tagavad, et loovutatavale isikule ei esitata süüdistust ega määrata karistust ning talt ei võeta muul viisil vabadust muude süütegude eest kui need, millega seoses kõnealune isik loovutati.

C. Viies küsimus

95. Viienda küsimusega soovib eelotsusetaotluse esitanud kohus teada, kas kaubandus- ja koostöölepingu artikli 625 lõiget 2 tuleb tõlgendada nii, et sellega on vastuolus sellise tagaotsitava loovutamine, kellele on mõistetud kuuekuuline vabadusekaotus lugupidamatuse eest kohtu vastu, kui selle karistuse kandmiseks ei ole loovutamist taotletud, kuna vahistamismääruse teinud riik kvalifitseerib lugupidamatuse kohtu vastu tsiviilõiguslikuks, mitte karistusõiguslikuks rikkumiseks.

96. Esiteks peab vahistamismäärust täitev õigusasutus kassaatorite esitatud loovutamiseelse vastuväite analüüsimisel kindlaks tegema, kas asjaomane käitumine, näiteks lugupidamatus kohtu vastu, kuulub kaubandus- ja koostöölepingu artikli 625 lõike 2 kohaldamisalasse. See nõuab

iseseisvat hindamist Bonda kriteeriumide alusel.[75] Asjaolu, et sellise käitumise eest ette nähtud sanktsioon hõlmab vabaduse võtmist, näiteks määrusega määratava kuuekuulise kinnipidamise kujul, viitab tugevalt sellele, et see on kaubandus- ja koostöölepingu artikli 625 lõike 2 tähenduses karistusõiguslikku laadi, olenemata sellest, kuidas vahistamismääruse teinud riik on selle klassifitseerinud.

97. Teiseks, kui vahistamismäärust täitev õigusasutus tuvastab, et käitumine või sanktsioon on karistusõiguslikku laadi, peab ta seejärel objektiivsete, usaldusväärsete ja konkreetsete andmete põhjal kindlaks tegema, kas on piisavalt alust arvata, et isikule võidakse selle käitumise eest pärast loovutamist esitada kaubandus- ja koostöölepingu artikli 625 lõiget 2 rikkudes süüdistus, määrata karistus või talt muul moel vabadus võtta.

98. Kui erikohustuse reegel puudub, on ebatõhus või isikud ei saa sellele tugineda – nagu võib juhtuda juhul, kui vahistamismääruse teinud riik ei loe teatavat käitumist (näiteks tsiviilõiguslikuks rikkumiseks loetavat lugupidamatust kohtu vastu) karistusõigusega hõlmatuks –, viitab see asjaolu juba struktuursele ohule, et rikutakse kaubandus- ja koostöölepingu artikli 625 lõiget 2 ja artikli 604 punkti c koostoimes harta artiklitega 6 ja 47 ning artikli 49 lõikega 1. Kui vahistamismääruse teinud riigi õiguses on selline käitumine ja sellega seotud sanktsioonid erikohustuse reegli kaitse alt sõnaselgelt välja jäetud, muutub see oht pigem kindlaks kui hüpoteetiliseks.

99. Kolmandaks, kui selline oht on kindlaks tehtud, peab asutus enne loovutamise lubamist nõudma vahistamismääruse teinud riigilt ametlikult kaubandus- ja koostöölepingu artikli 604 punkti c alusel piisavaid tagatisi. Vahistamismäärust täitev õigusasutus peab seejärel hindama, kas pakutavad tagatised on piisavad, nii et need välistavad vahistamismääruses nimetamata tegude eest vabaduse võtmise ohu. Kui tagatised selle ohu kõrvaldavad, võib anda loovutamiseks loa. Kui tagatised puuduvad, on ebaselged või ebapiisavad, peab vahistamismäärust täitev asutus loovutamise peatama, kuni on antud piisavad tagatised. Viimase abinõuna peab ta loovutamisest keelduma, kui sellised tagatised puuduvad või on ebapiisavad.[76]

100. Sellega seoses on kaubandus- ja koostöölepingu loovutamiskorra kohaselt oluline koostöö vahistamismäärust täitva õigusasutuse ja vahistamismääruse teinud riigi asutuste vahel. Praktikas võib selline koostöö toimuda õigusasutuste dialoogi ja artikli 604 punkti c kohase teabevahetuse vormis, mis võimaldab vahistamismäärust täitval õigusasutusel nõuda vahistamismääruse teinud riigist selgitusi või tagatisi süütegude ulatuse, kohaldatavate menetluslike tagatiste või erikohustuse reegli järgimise kohta. Kui kahtlused püsivad, võib vahistamismääruse teinud riik anda ametliku kinnituse selliste spetsiifiliste probleemide lahenduste kohta, nagu süüdistuse esitamise piirangud või tõhusate õiguskaitsevahendite kättesaadavus. Taoline protsess võimaldab mõlemal asutusel tasakaalustada isiku õigusi avaliku huviga tagada tõhus õigusemõistmine,

[75] Vt käesoleva ettepaneku punktid 71–77.

[76] Vt käesoleva ettepaneku punkt 90.

võimaldades loovutamist alles siis, kui on olemas piisavad tagatised. Järelikult võib vahistamismäärust täitval õigusasutusel olla vaja hinnata, kas lisatagatised vastavad harta artikli 47 nõuetele ning samas arvesse ka kannatanute õiguse õigusemõistmisele.[77]

101. See lähenemisviis tagab, et kaubandus- ja koostöölepingu artikli 625 lõige 2 toimib tõhusa ja jõustatava tagatisena sellise süüdistuse esitamise või vabaduse võtmise vastu, milleks ei ole luba antud. See on kooskõlas harta artikliga 47 ja artikli 49 lõikega 1, mille kohaselt peavad kaubandus- ja koostöölepingu kohased loovutamismenetlused olema seaduslikud ja ettenähtavad ning tagama tõhusa kohtuliku kaitse.

102. Lõpuks pean veel märkima, et eelotsusetaotluse esitanud kohtu sõnul on ta veendunud, et vahistamismääruse teinud riigi kohtus kassaatorite käsutuskeeldude küsimuse läbivaatamisel olid neile võimaldatud kõik EIÕK artiklites 6 ja 13 ette nähtud menetlustagatised. Nad ilmusid sõltumatusse ja erapooletusse kohtusse, neid teavitati süüdistustest, neile teatati kohtuistungi aeg ja koht, nad olid seaduslikult esindatud ja neil oli edasikaebeõigus. Lisaks oli kassaatorite vahistamismääruse teinud riigis võimalus kasutada tõhusat õiguskaitsevahendit, kuna neil oli õigus karistus kassatsioonimenetluses vaidlustada. Teisalt nähtub kohtu toimikust – aga eelotsusetaotluse esitanud kohtul tuleb seda kontrollida –, et kassaatorid mõisteti lugupidamatuses kohtu vastu süüdi tagaselja. See asjaolu võib olla oluline, kuna see tõstatab eraldi küsimuse seoses nende õigusega viibida kohtus kohal ja end kaitsta. Isegi kui varasem menetlus vastas EIÕK artiklites 6 ja 13 ette nähtud tagatistele, on selle tagaselja karistuse määramise tõttu vaja kaaluda, kas kassaatoreid tegelikult teavitati kohtuistungist ja kas neil on loovutamise korral endiselt alles õigus esitada kaja või kasutada samaväärset õiguskaitsevahendit vahistamismääruse teinud riigis.

103. Eeltoodut arvestades olen seisukohal, et kaubandus- ja koostöölepingu artikli 604 punkti c ja artikli 625 lõiget 2 koostoimes harta artiklitega 6 ja 47 ning artikli 49 lõikega 1 tuleb tõlgendada nii, et sellise tagaotsitava loovutamine, kellele on mõistetud kuuekuuline vabadusekaotus lugupidamatuse eest kohtu vastu, olukorras, kus loovutamist ei ole taotletud nimetatud karistuse kandmiseks põhjusel, et selline lugupidamatus kohtu vastu on vahistamismääruse teinud riigi õiguse kohaselt tsiviilõiguslik rikkumine, on liidu õigusega vastuolus, kui vahistamismäärust täitva õigusasutuse hinnangul on see lugupidamatus kohtu vastu sisuliselt karistusõiguslikku laadi ja on piisavalt alust arvata, et pärast loovutamist rikutakse oluliselt erikohustuse reeglit, kuna isikult võetakse vabadus erikohustuse reeglit rikkudes või see isik ei saaks sellele reeglile tugineda; vahistamismäärust täitev õigusasutus peab enne loovutamiseks loa andmist saama vahistamismääruse teinud riigilt asjakohased lisatagatised selle kohta, et isikule ei esitata kõnealuse lugupidamatuse eest süüdistust ega määrata karistust ning temalt ei võeta muul viisil vabadust, vastasel juhul tuleb loovutamisest keelduda.

[77] Vt selle kohta koostöökohustus ja kannatanute õigused, nt kohtuotsus Güzelyurtlu jt *vs*. Küpros ja Türgi (CE:ECHR:2019:0129JUD003692507, punktid 232–236), EIK leidis, et EIÕK artikkel 2 (õigus elule) võib luua kahepoolse koostöökohustuse riikide vahel, kui nad uurivad ebaseaduslikke surma põhjustamisi, et teha kindlaks surma põhjustamise asjaolud ja anda teo toimepanijad kohtu alla. Kuna see on kohustus vahenditeks, mitte tulemuseks, peavad riigid astuma võimalikke samme olemasolevate koostöökokkulepete alusel. Sellele kohtuotsusele tuginedes analüüsis EIK 9. juuli 2019. aasta kohtuotsuses Romeo Castaño *vs*. Belgia (CE:ECHR:2019:0709JUD000835117, punktid 79–92) sisuliselt seda, kas Belgia keeldumine koostööd teha kahjustas põhjendamatult kaebajate menetluslikke õigusi, mis tulenevad EIÕK artiklist 2. EIK möönis, et EIÕK artikli 3 (piinamise keeld) rikkumine võib olla aluseks loovutamisest keelduda, kuid rõhutas samas, et selleks ohuks peab olema piisavalt individuaalne, faktiline alus.

VI. Ettepanek

104. Esitatud põhjendustest lähtudes teen Euroopa Kohtule ettepaneku vastata Supreme Courti (Iirimaa kõrgeim kohus) eelotsuse küsimustele järgmiselt:

Ühelt poolt Euroopa Liidu ja Euroopa Aatomienergiaühenduse ning teiselt poolt Suurbritannia ja Põhja-Iiri Ühendkuningriigi vahelise kaubandus- ja koostöölepingu artikli 604 punkti c ja artikli 625 lõiget 2 koostoimes Euroopa Liidu põhiõiguste harta artiklitega 6 ja 47 ning artikli 49 lõikega 1

tuleb tõlgendada nii, et

1) erikohustuse reegel kujutab endast täitmisele pööratavat olulist menetluslikku tagatist, mille rikkumine või tõenäoline rikkumine – mida hinnatakse autonoomselt määratletud mõiste „süütegu“ alusel, võttes arvesse õiguslikku kvalifikatsiooni riigisiseses õiguses, süüteo enese olemust ja karistuse rangusastet – nõuab, et vahistamismäärust täitev õigusasutus seaks loovutamise sõltuvusse vahistamismääruse teinud riigi piisavatest tagatistest, mis tagavad, et loovutatavale isikule ei esitata süüdistust ega määrata karistust ning temalt ei võeta muul viisil vabadust muude süütegude eest kui need, millega seoses kõnealune isik loovutati;

2) sellise tagaotsitava loovutamine, kellele on mõistetud kuuekuuline vabadusekaotus lugupidamatuse eest kohtu vastu, olukorras, kus loovutamist ei ole taotletud nimetatud karistuse kandmiseks põhjusel, et selline lugupidamatus kohtu vastu on vahistamismääruse teinud riigi õiguse kohaselt tsiviilõiguslik rikkumine, on liidu õigusega vastuolus, kui vahistamismäärust täitva õigusasutuse hinnangul on see lugupidamatus kohtu vastu sisuliselt karistusõiguslikku laadi ja on piisavalt alust arvata, et pärast loovutamist rikutakse oluliselt erikohustuse reeglit, kuna isikult võetakse vabadus erikohustuse reeglit rikkudes või see isik ei saaks sellele reeglile tugineda; vahistamismäärust täitev õigusasutus peab enne loovutamiseks loa andmist saama vahistamismääruse teinud riigilt asjakohased lisatagatised selle kohta, et isikule ei esitata kõnealuse lugupidamatuse eest süüdistust ega määrata karistust ning temalt ei võeta muul viisil vabadust, vastasel juhul tuleb loovutamisest keelduda.